

LÄÄNE-NIGULA VALLA ARENGUKAVA

2023-2030

Taebla 2023

Sissejuhatus	3
1. Lääne-Nigula valla üldandmed	4
2. Lääne-Nigula valla SWOT analüüs, visioon, missioon ja arengueesmärgid	6
3. Valla ruumilise arengu, keskuste teenuste ja taristu arendamise põhisuunad	8
4. Valla arengu strateegilised eesmärgid, väljakutsed, tegevussuunad ja mõõdikud	13
E 1. Lääne-Nigula vald on atraktiivne elu- ja töökeskkond, luues eeldusi elanike arvu suurenemiseks.	13
E 2. Ettevõtjasõbralik, kõrge tööhõive ja tasuvate töökohtadega omavalitsus	23
E 3. Hästi toimivad ning vajadustele vastavad taristud	27
E 4. Avatud, innovaatiline ja kogukonda kaasav juhtimine	33
5. Arengukava elluviimisega seotud riskid	37
6. Arengukava seire ja muutmine	39
7. Investeeringute kava	40
Lisa	41
Lääne-Nigula valla rahvastiku ja koolikohtade vajaduse prognoos	41
1.1 Rahvastiku ülevaade ja analüüs	41
1.2 Rahvastiku-, lasteaia- ja koolikohtade vajaduse prognoos Lääne-Nigula vallas kuni aastani 2035.	42
1.2.1 Rahvastikuproгноos Läänemaal	42
1.2.2 Rahvastikuproгноos Lääne-Nigula piirkondlike üksuste kaupa.	43
1.2.3 Õpilased Läänemaa koolides ja Lääne-Nigula vallas	48
1.2.4 Haridusliku toe pakkumine Lääne-Nigula vallas	50
1.2.5 Õpilaste liikumine Läänemaal	51
1.2.6 Õpetajad Läänemaa ja Lääne-Nigula valla koolides	52
1.2.7 Rahvastikuarengud ja nende mõju haridusteenuse vajadusele	54
1.3 Õpilaste arv kooliastmete kaupa	56

Sissejuhatus

Valla juhtimisel on strateegiliste dokumentidena aluseks valla üldplaneering ja arengukava. Finantsplaneerimisel lähtutakse eelarvestrateegiast, mis koostatakse neljaks eelseisvaks eelarveaastaks. Käesolevat arengukava toetavad valdkondlikud arengukavad (nt ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arendamise kava, jäätmekava, soojusmajanduse arengukavad, teehoiukava). Arengukavaga määratakse Lääne-Nigula valla positsioon ja tulevikusuunad pikemaajalises perspektiivis. Arengukava keskmes on valla elanike vajadustest lähtuv arendustegevus, et pakkuda elanikele olemasolevate ressursside piires parimaid lahendusi elamiseks, töötamiseks ja vaba aja veetmiseks.

Käesoleva arengukava aluseks on Lääne-Nigula valla arengukava 2022 - 2030. Samuti võeti arvesse need riiklikud dokumendid, mis oluliselt mõjutavad valla tulevikku.

Arengukava uuendamiseks küsiti valla veebis avaldatud ideekorjega ettepanekuid kõigilt sooviavaldajatelt.

Arengukava lisa koostamisel kasutati AS Civitta Eesti poolt koostatud analüüsi „Läänemaa rahvastiku ja koolivõrgu analüüs ning rahvastiku ja hariduse teenusevajaduse prognoos“. Antud töö tellis SA Läänemaa.

Arengukava avalikustati kehtestatud korras ja saadi kõigi osavallakogude seisukohad ja ettepanekud.

Lääne-Nigula valla arengukavas püstitatud eesmärkide täitmise saavutamine eeldab tõhusat koostööd valla kõigi institutsioonide ja elanikega, samuti naaberomavalitsuste ja strateegiliste partneritega, kes on huvitatud Lääne-Nigula valla heast käekäigust.

Arengukavaga paralleelselt koostatakse Lääne-Nigula valla eelarvestrateegia.

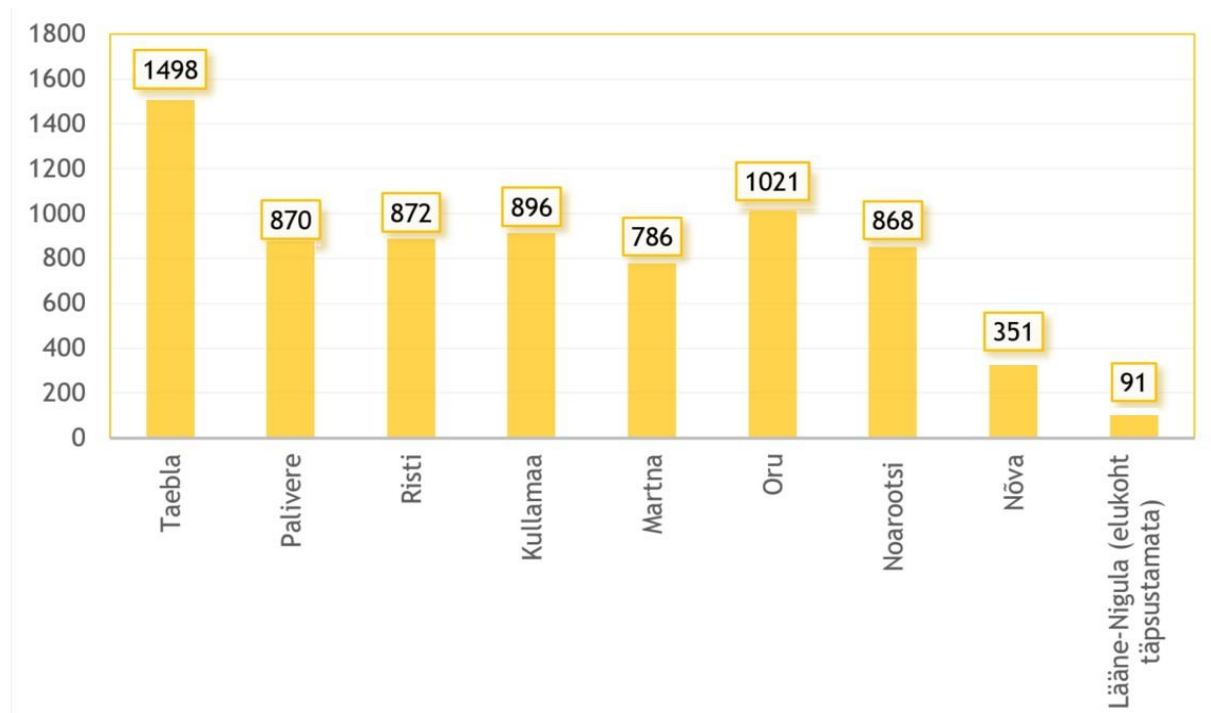
1. Lääne-Nigula valla üldandmed

Lääne-Nigula valla pindala on 1448,8 km² (144 877 ha), mis teeb sellest Eesti pindalalt 3. omavalitsusüksuse, pindala poolest on suuremad Saaremaa vald ja Alutaguse vald. Valla naabriteks on Haapsalu linn, Lääne-Harju vald, Märjamaa vald ning Lääneranna vald. Valla keskus asub Taeblas, mis jääb Tallinna kesklinnast 87 ning maakonnakeskusest Haapsalust 13 kilomeetri kaugusele. Vallas asub püüasustusega väikesaar - Osmussaar. Vald koosneb kaheksast osavallast - Taebla, Palivere, Risti, Kullamaa, Martna, Oru, Noarootsi ja Nõva (vt joonis 2). Igas osavallas on oma keskused, mis aitavad kaasa valla tasakaalustatud arengule ja samas on väärakas väljakutse mõjusa ja tõhusa kohaliku omavalitsuse üksuse üles ehitamisel.

Valla asustusstruktuur on mitmekesine, iseloomustavaks märksõnaks on hajaasustus. Tihedam asustus on koondunud suuremate transpordikoridoride (Ääsmäe-Haapsalu maantee, Harju-Risti-Riguldi-Võntküla, Risti-Virtsu, Haapsalu-Keila) äärde. Vallas asuvad suured soomassiivid (Läänemaa Suursoo, Leidissoo, Marimetsa raba jt), kus asustus sisuliselt puudub.

Asulateks on 3 alevikku: Taebla (846 elanikku seisuga 01.07.2023), Palivere (674), Risti (527)) ja 115 küla. Külad on suuruse poolest väga mitmekesised - alates mitmesaja elanikuga Linnamäe (378), Kullamaa (246), Nigula (185), Koluvere (137) ja Pürksi (167) küladest ja lõpetades alla kümne elanikuga väikeküladega nt Soo-otsa ja Lemmikküla (1), Enivere (3) ja Tuka (5)..

01.07.2023. a seisuga elas vallas rahvastikuregistru andmetel kokku 7253 inimest, neist mehi 3733 ja naisi 3520. Elanike jaotumist osavaldade kaupa iseloomustab joonis 1.

Joonis 1. Elanike arv osavaldade kaupa seisuga 01.07.2023. a

Täpsemat AS Civitta Eesti koostatud analüüsi rahvastiku kohta vaata arengukava lisast.

Joonis 2. Lääne-Nigula valla osavallad.

2. Lääne-Nigula valla SWOT analüüs, visioon, missioon ja arengueesmärgid

Valla arengu tagavad valla tugevuste ja võimaluste ärakasutamine ja suurendamine ning nõrkuste vähendamine koos ohtude vältimisega.

Tabel 1. Lääne-Nigula valla SWOT analüüs

TUGEVAD KÜLJED	NÕRGAD KÜLJED
- Tugeva identiteediga kogukonnad; - Logistiliselt hea paiknemine, Haapsalu-Tallinna ja Risti-Virtsu maanteed, hea ühendus nii maakonnakeskuse, Tallinna ja Harjumaa kui muu piirkonnaga; - Mitmekesine elukeskkond, nii linliku keskkonda kui puutumatut loodust; - Ajalooliselt väljakujunenud ettevõtlus (tööstus) koridor Taebla-Palivere-Risti; - Tugeva puhke- ja turismipotentsiaaliga Noarootsi, Nõva ja Osmussaar; - Looduskaitsealad (maastiku- ja linnukaitsealad) ja liigirikkus, loodusturismi areng; - Toimivad hooldekodud; - Alus- ja põhihariduse võrgustik; - Aktiivne noorsootöö, piirkondlikud noortekeskused; - Traditsioonilised kultuuri- ja spordiüritused, head võimalused sportimiseks ja huvitegevuseks; - Loodusvarad (turvas, puit, kruus); - Valla ajaleht, veebileht ning FB leht; - Tulemustele orienteeritud juhtimine; - Osalemine külaliikumises, kuulumine Leader tegevusgruppi, Läänemaa Rannakalandusseltsi, SA-sse Läänemaa jm.	- Elanike arvu vähenemine ja vananemine; - Teenuste sihtgrupid väiksed ja territoriaalselt hajutatud; - Avalike hoonete suur energiakulu, alakasutatud hooned; - Vallaeelarvelised vahendid ei kata valla investeringuvajadusi; - Piirkonniti elanike vähenemine aktiivsus kogukonnatöös ja eestvedajate järelkasv; - Korteriühistute vähenemine võimekus; - Keeruline on leida erialaspetsialiste, olemasolevate keskmise eaa töus ja siirdumine pensionile; - Internetiühenduse kvaliteet ja kiire interneti puudumine maapiirkonnas; - Teede olukord hajaasustuspriirkonnas; - Avalike vabaõhurajatiste kasutamise vähenemine koordineeritus; - Amortiseerunud ja kasutamata hooned; - Keskonnakaitse ja majandustegevuse konflikt, mis pärsib ettevõtluse arengut.
VÕIMALUSED	OHUD
- Elanike elulaadi mitmekesisustumine, huvi kasv maale elama asuda; - Hooajalise elanikkonna motiveerimine valda alalise elukohana registreerima; - Majanduskasv soosib ettevõtluse ja tootmise arengut ja valla osalemine avaliku infrastruktuuri väljaarendamises; - Taebla-Palivere-Risti logistiliselt soodsas asukohas asuva ettevõtluskordori areng; - Reisimise kasvutrend, elamuste otsimine unikaalsest kultuurist ja loodusest, loodus- ja maaturismi populaarsuse kasv; - IKT areng, uued lahendused hariduses, avalike teenuste tagamisel ning kaugtöö tegemisel; - Koostöö nii tugiteenuste pakkumisel kui spetsialistide jagamisel; - Energiasäästulase tehnoloogia areng, energiasäästule võimaluste avardamine; - Rahvastiku vananemine ja nõudlus hooldekodude kohtadele;	- Mujal paremad elamise, töötamise ja palgatulu võimalused, inimesed ei tule/ei jää maapiirkonda elama; - Uue perioodi EL toetused ei ole sobivad maapiirkonna arendamiseks; - Ettevõtete suuremad kulud logistikale, keskkonnatingimused ja maksusüsteem ei toeta huvi Läänemaale investeerida; - Laste arvu vähenemine tingib vajaduse reformida koolivõrku, konfliktid kogukonnas ja kogukondade vahel; - Maksumaksjate arvu langus ja eakate arvu kasvust tulenev tugev surve sotsiaalteenustele; - Hooajaliste elanike arvu kasv (ja alaliste elanike arvu vähenemine); - Teenuste kättesaadavuse halvenemine ja sellest tingitud elanike lahkumine; - Infrastruktuur (teed ja kiire internet) ei jõua järgi elanike vajadusele;

• Kinnisvaraarendajate ja ettevõtjate huvi investeringuteks; • Tallinn-Haapsalu raudteeliikluse taastamine; • Noarootsi-Haapsalu ülemere püsiühendus, sadamate potentsiaali kasutamine; • Riigipidamise reformi edenemine; • Taastuvenergeetika investeringud uutesse tootmisaladesse.	• Omavalitsuslike kohustuste kasv, kuid nende täitmiseks ei eraldata vajalikke vahendeid; • Omavalitsusüksuste ülemäärane konkureerimine, ebamajanduslikud otsused tulenevalt vähesest koostööst; • Posti- ja pakiautomaaditeenuse kättesaadavuse halvenemine; • Rahvusvaheliste suhete mõju majandus- ja elukeskkonnale.
--	--

VALLA MISSIOON

Lääne-Nigula valla missioon on luua elanikele parim arengu- ja elukeskkond, säilitada valla erinevate piirkondade kultuuripärand ja traditsioonid, olla tõhus partner ja arengumootor ettevõtlusele ning läbi võrgustikupõhise lähenemise ja kogukondade koostöö kindlustada valla haldussuutlikkus ja tagada avalikud teenused.

VALLA VISIOON

Lääne-Nigula vald on head elu- ja töökeskkonda pakkuv ettevõtjasõbralik kohalik omavalitsus, kus on ühtehoidvad ja väärtustatud kogukonnad, rikkalik kultuuri- ja looduspärand ning paiknevad kogu Läänemaa elanikele tööhõivet pakkuvad puhke- ja tootmisalad ning ettevõtted.

VALLA TUNNUSLAUSE

Tule meile, päriselt!

Lääne-Nigula valla visiooni elluviimiseks on strateegias püstitatud neli valdkonnaülest eesmärki (E1-E4), mida toetavad valdkondlikud eesmärgid ja tegevussuunad.

1. E1. Lääne-Nigula vald on atraktiivne elu- ja töökeskkond, luues eeldusi elanike arvu suurenemiseks.
2. E2. Ettevõtjasõbralik, kõrge tööhõive ja tasuvate töökohtadega omavalitsus.
3. E3. Hästi toimivad ning vajadustele vastavad taristud.
4. E4. Avatud, innovaatiline ja kogukonda kaasav juhtimine.

3. Valla ruumilise arengu, keskuste teenuste ja taristu arendamise põhisuunad

Lääne-Nigula valla ruumilise planeeringu eesmärgid, planeerimise üldpõhimõtted ja eelistatud praktikad on kehtestatud Lääne-Nigula Vallavolikogu 18.08.2022. a otsusega nr 36 vastu võetud valla üldplaneeringus ja selle seletuskirjas.

16. septembril 2021. a otsustas Lääne-Nigula Vallavolikogu moodustada osavallad lisaks Noarootsi, Nõva, Kullamaa ja Martna piirkondadele ka Taeblas, Paliveres, Ristil ja Orul. Lääne-Nigula valda arendatakse 8 keskuse põhiselt, lähtudes seejuures keskuste arengueeldustest ning tagades kõigis keskustes vastavalt vajadustele kohaliku omavalitsuse poolt pakutavad avalikud teenused.

Võttes aluseks üldisi ühiskondlikke arengusuundi, on vallaülesed väljakutsed järgmised:

- pakiautomaadi- ja teiste postiteenuste kättesaadavus;
- üüripindade kättesaadavus, sh valla poolt üürimajade ehitamine;
- alus- ja põhihariduse võrgu edukas toimimine;
- kaasaegsetele tingimustele vastava jäätmekäitluse võimaluste tagamine;
- vallale kuuluvate hoonete energiasäästlikkus;
- kiire interneti ühenduse puudumine.

Kullamaa osavald

Kullamaa küla on piirkonna keskus. Kullamaa piirkonnas on oluliseks tegevusharuks põllu- ja metsamajandus, väiketootmine Kullamaa tööstuspargis ja taludes, loodus- ja maaturism. Kullamaa on arenev puhke- ja turismipiirkond, tugeva identiteedi ja pärandkultuuriga osavallakeskus. See on ka antud piirkonna eeliseks.

Kullamaa külas on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, gümnaasiumiharidus, kultuurikeskus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal (koolis ja Goldenbecki majas), perearst, hambaravi, apteek, postiteenus sh postipunkt. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähima 7 aasta lõikes stabiilne. Ohtu omavalitsuse teenuste jätkusuutlikkusele arengukava perspektiivis ei ole.

Väljakutsed

- Elanike arvu järjekindel vähenemine viimastel aastatel, rahvastiku vananemine.
- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks: Kullamaa, Üdruma, Koluvere, Liivi.
- Kullamaa Keskkooli gümnaasiumiosa arendamine pikemas perspektiivis, tegemist on ainsa munitsipaalgümnaasiumiga Lääne-Nigula vallas.
- Kullamaa keskkooli juurde huvitegevuse osa loomine muusika, kunsti ja üldkultuuri valdkondades.
- Uue energiatõhusa võimla ehitamine, spordi- ja mänguväljakute rekonstrueerimine ning õpilaskorterite kaasajastamine.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Tugeva kultuurielu potentsiaali ärakasutamine.
- Turistidele Kullamaa osavalla infopunkti loomine.
- Prügimaja ehitus Kullamaale.
- EELK Kullamaa kiriku katuse renoveerimine.

Kullamaal ja väiksemates keskustes (Üdruma, Kullametsa, Koluvere, Liivi) tegutsevad seltsid ja seltsimajad, Liivil on raamatukogu.

Martna osavald

Martna küla on piirkonna keskus. Martna piirkonnas on oluliseks tegevusharuks põllumajandus. Martna eeliseks on rahulik elukeskkond hajaasustuses.

Martna külas on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal, postiteenus sh postipunkt, perearst. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on viimastel aastatel stabiliseerunud, ohtu omavalitsuse teenuste jätkusuutlikkusele lähiaastatel ei ole.

Väljakutsed

- Viimastel aastatel stabiliseerunud elanike arvu hoidmine.
- Keskus ei ole tulenevalt transpordiühendustest kantide tõmbekeskuseks (nt Rõude, Oonga jm).
- Laste arvu ja hajutatuse tõttu on keeruline tagada kättesaadavat noortekeskuse teenust ja mitmekesist huviharidust.
- Tühjad või osaliselt kasutusel olevad kortermajad, kortermajade halb tehniline seisukord ning tegutsevate korteriühistute vähene võimekus.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Avalike hoonete ebaefektiivne pinnakasutus ning suur energiatarve (kool, lasteaed, vallamaja, Rõude külamaja) ning investeeringuvajadus.
- Rõude kanalisatsioonisüsteemide kaasajastamine.
- Martna ja Kirna piirkonnas ühistransport puudub või on väga harv.

Valla lõunaosa tugikeskuseks on Rõude, kus asub külamaja, milles tegutseb külaselts, raamatukogu, postmarkide edasimüügikoht ja muuseum. Noorte huvitegevuse osaline laiendamine Rõudesse annaks väljundi külas ja selle lähiümbruses elavatele lastele.

Noarootsi osavald

Noarootsi piirkonna keskuseks on **Pürksi küla**. Noarootsi on oluline puhke- ja turismipiirkond ning tugeva identiteedi ja rannarootsi pärandkultuuriga kihelkond ning see on ka antud piirkonna eeliseks. Samuti on eeliseks Noarootsi riigigümnaasiumi asumine Pürksis.

Pürksi külas on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, õpilaskodu, riigigümnaasium, kultuurikeskus, noortekeskus, raamatukogu, spordi- ja jõusaal, postiteenus sh pakiautomaat, perearst. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähima 8 aasta lõikes stabiilne. Ohtu omavalitsuse teenuste jätkusuutlikkusele arengukava perspektiivis ei ole.

Väljakutsed

- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks.
- Üldplaneeringus tasakaalu leidmine piiravate keskkonnatingimuste ja elamu- ning ettevõtluse (puhke- ja turismimajanduse) arendamise vahel.
- Võimaluste leidmine turismi- ja puhkemajanduse arendamiseks, rannarootsi pärandkultuuri väärtustamine.
- Riigigümnaasiumi säilitamine ja arendamine, Noarootsi Kooli õpilaskodu edasiarendamine riiklikult rahastatavate õpilaskodu kohtade pakkujana.
- Noarootsi-Haapsalu sild, Hara lahe ja Haapsalu Tagalahe vaheline ühenduskanal. Avalike juurdepääsude tagamine kallasrajale ja nende tähistamine.
- Osmussaare turismivõimaluste ärakasutamine ja püüasustuse suurendamine.

- Hooajaline elanikkond.
- Teede olukord hajaasustusalal.
- Hara, Osmussaare ja Österby sadamate arendamine, ligipääsu tagamine merele.

Sutlepa on vabaajakeskus koos sauna, raamatukogu, kogukonnakeskuse ja jõusaaliga. Tulenevalt asukohast on Sutlepa kandil ja veidi vähem ka Riguldi kandil tõmme ka Linnamäe (Oru piirkonna) suunas, eeskätt puudutab see koolieelse lasteasutuse ning põhikooliteenust.

Nõva osavald

Nõva küla on Nõva piirkonna keskuseks. Nõva on oluline puhke- ja turismipiirkond, kuid aastaringsete elanike arvu kasvu ei ole see siiani kaasa toonud. Piirkonna eeliseks on potentsiaal puhke- ja loodusturismi sihtkohana.

Nõva külas on olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus 6. klassini, raamatukogu, spordisaal, perearsti vastuvõtt, postiteenus sh pakiautomaat. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähima 8 aasta lõikes langev. Sündide arv on väike.

Väljakutsed

- Väike elanike arv ja hajaasustus, mistõttu on keerukas erinevate avalike teenuste tagamine.
- Töökohtade vähesus piirkonnas ning teiste töörande sihtkohtade kaugus.
- Väike laste arv ning rahvastikuproгноos seavad tõsise küsimärgi Nõva Kooli pikaajalisele jätkusuutlikkusele. Kooli arendamine kogukonnakoolina.
- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks (Mõisapõllu arendusala).
- Üldplaneeringus tasakaalu leidmine piiravate keskkonnatingimuste ja elamu- ning ettevõtluse (eelkõige puhke- ja turismi-) majanduse arendamise vahel.
- Võimaluste leidmine turismi- ja puhkemajanduse arendamiseks.
- Hooajaline elanikkond.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Nõva sadama piirkonna arendamine.

Nõva osavallas asuv Variku kant on haridusrände osas seotud Oru kandiga ning teatud teenuste osas ka Risti kandiga. Varikul asub seltsimaja.

Oru osavald

Piirkonna keskuseks on **Linnamäe küla**. Linnamäe piirkond on tüüpiline linnalähipiirkond, kus oluliseks töörande sihtkohaks on Haapsalu keskuslinn ning kuhu teenuste ja taristute hea ligipääsetavuse tõttu on ka arvestav surve elama asumiseks. Piirkonna eeliseks on soodne asukoht maakonnakeskuse lähedal teede ristumispunktis (Haapsalu-Keila, Harju-Risti-Riguldi-Võntküla), tugev kool ning kogukond.

Linnamäe külas on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal, postiteenus sh postipunkt, perearst. Linnamäel tegutseb Oru kultuurisaal. Lasteaia ja kooli õpilaste arvu kasvule on piiravaks tingimuseks olnud hoonete ruumipuudus.

Väljakutsed:

- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas (nt Räägupõllu), tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks, heas korras korterite vähesus, korterelamute renoveerimine ühistute poolt.
- Ettevõtluse arendamine Linnamäe tootmisalal.

- Lasteaiakohtade puudus ning lasteaia- ja koolimaja ruumipuudus. Spordiväljaku väljaehitamine.
- Niibi-Salajõe-Vedra-Ingküla joogiveega seotud probleemid.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Oru on piirkond, kuhu kavandatakse Lääne-Nigula valla hooldekodude laienemist.
- Piirkonna avalike hoonete investeeringuvajadus.
- Räägu-Rannaküla kergliiklustee lõpetamine.
- Liiklusohutuse parendamine Oru kooli, kultuurisaali ja Linnamäe lasteaia ümbruses, sealhulgas parkimise korraldamine ja parklate rajamine.

Oru kant (Linnamäe) on tulenevalt oma asukohast haridusrände sihtpunktiks Noarootsi piirkonnast Sutlepa (vähem Riguldi) ja selle ümbruse lastele ja Nõva Variku küla ja selle ümbruse lastele.

Palivere osavald

Palivere alevik on piirkonna keskuseks. Palivere on ajalooline tööstuslik keskus ning töörande sihtpunkt, samal ajal aga ka looduslikult kena puhke- ja spordipiirkond (Kuliste aas, Pikajalamägi). Piirkonna eeliseks on asukoht Tallinn-Haapsalu maantee ääres, ajaloolised tootmisalad ja ilus looduskeskkond.

Palivere alevikus on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal, postiteenus sh pakiautomaat. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähima 8 aasta lõikes stabiilne, ohtu teenuste jätkusuutlikkusele ei ole, õpilaste arv ületab kriitilise piiri.

Väljakutsed:

- Elanike arvu vähenemine ja vananemine.
- Palivere ja Allikmaa ettevõtlusalade arendamine (osa Taebla-Palivere-Risti ettevõtluskoridorist), sh elektrivõimsuse tagamine.
- Turba-Rohuküla raudtee väljaehitamine.
- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas, heas korras korterite ja üüripindade vähesus.
- Avalike hoonete ebaefektiivne pinnakasutus ning suur energiatarve (kool, spordihoone, noortekeskus) ning hoonete investeeringuvajadus.
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arendamine.
- Palivere aleviku elukeskkonna terviklahenduse puudumine.
- Palivere alevikku tankla rajamine.
- Kuliste piirkonnas puuduv ühisveevärk ja kanalisatsioon.

Risti osavald

Risti alevik on piirkonna keskuseks. Risti kujutab endast „lahkmejoont“ Harjumaa töörande ja Läänemaa töörande vahel, kohapealsete töökohtade arv on väike. Osavalla asukoht tingib olulise surve uute elamukruntide leidmiseks piirkonnas (eeskätt Ristil). Piirsalu ja Kuijõe piirkondades tegeletakse peamiselt põllumajandusega. Piirkonna eeliseks on asukoht Tallinn-Haapsalu maantee ning Risti-Virtsu maantee ääres.

Risti alevikus on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, multifunktsionaalne kultuurisaal, spordisaal, postiteenus sh pakiautomaat, sularahaautomaat. Alevikus asub kaasajale vastav meditsiinikeskus - apteek, hambaarst, perearst, füsioterapeut jne. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähima 8 aasta lõikes stabiilne, ohtu teenuste jätkusuutlikkusele ei ole, õpilaste arv ületab kriitilise piiri.

Väljakutsed:

- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks.
- Turba-Rohuküla raudtee väljaehitamine.
- Väike töökohtade arv piirkonnas, Risti tööstusala arendamine (osa Taebla-Palivere-Risti ettevõtluskoridorist).
- Avalike hoonete suur energiatarve (kool, lasteaed, hooldekodu, Sireli sotsiaalmaja) ning hoonete investeeringuvajadus.
- Risti kunstmuruga jalgpalliväljaku võimaluste ärakasutamine.
- Risti miljööväärtuslik raudteejaama kompleks (tööstuspärandi objekt).
- Teede seisukord hajaasustusalal.
- Risti on piirkond, kuhu kavandatakse Lääne-Nigula valla hooldekodude laienemist.
- Piirsalu rahvamaja arendamine metsa- ja loodusõppekeskuseks ja laagrite korraldamise kohaks.
- Kergliiklusteede rajamine Risti alevikku neljas suunas (Tallinna mnt, Haapsalu mnt, Paldiski mnt, Lihula mnt ja Koidu tänav).
- Risti pargi kultuuri- ja spordikompleksi terviklik väljaarendamine.
- Risti piirkonna kultuuri- ja spordielu elavdamine.

Taebla osavald

Taebla alevik on piirkonna keskuseks. Taebla piirkond on tüüpiline linnalähipiirkond, kus oluliseks töörande sihtkohaks on Haapsalu, kuid samas asub Taebla kandis ka arvestavalt suuremaid tootmisettevõtteid (Taebla, Kirimäe, Kadarpiku, Pälli). Piirkonna eeliseks on asukoht Tallinn-Haapsalu maantee ääres, ajaloolised tootmisalad ning maakonnakeskuse lähedus. Taebla piirkond on ajaloolise Lääne-Nigula kihelkonna keskuseks.

Taebla alevikus on tagatud olulisemad avalikud teenused, alusharidus, põhiharidus, noortekeskus, raamatukogu, spordisaal, postiteenus sh pakiautomaat, hambaravi, perearst, sularahaautomaat. Lasteaia ja kooli õpilaste arv on lähima 8 aasta lõikes stabiilne või kasvav, ohtu teenuste jätkusuutlikkusele ei ole, õpilaste arv ületab kriitilise piiri.

Väljakutsed:

- Taebla, Kirimäe, Pälli ja Kadarpiku ettevõtlusalade arendamine (osa Taebla-Palivere-Risti ettevõtluskoridorist).
- Taebla Kooli spordiväljaku ehitus ning ajaloolise koolimaja tulevik.
- Turba-Rohuküla raudtee väljaehitamine.
- Uute elamuehituseks sobivate alade planeerimine piirkonnas ning tingimuste loomine uute elanike piirkonda elama asumiseks; korterite vähesus, korterelamute renoveerimine ühistute poolt.
- Avalike hoonete ebaefektiivne pinnakasutus või suur energiatarve (vallamaja, kultuuri-spordikeskus) ning hoonete investeeringuvajadus.
- Osaliselt amortiseerunud tänavavalgustus.
- Teede olukord hajaasustusalal.
- Lääne-Nigula kiriku ja pastoraadikompleksi võimaluste ärakasutamine.
- Vana-Taeblas puuduv ühisveevärk ja kanalisatsioon.

Võntkülas asub külaseltsi omandis asuv külamaja.

4. Valla arengu strateegilised eesmärgid, väljakutsed, tegevussuunad ja mõõdikud

E 1. Lääne-Nigula vald on atraktiivne elu- ja töökeskkond, luues eeldusi elanike arvu suurenemiseks.

Soovitud seisundi kirjeldus:

Arengukavas kirjeldatud tegevustega saavutatakse elanike arvu stabiliseerumine ning positiivse stsenaariumi korral elanike arvu kasv. Lääne-Nigula vald pakub kättesaadavaid ja kvaliteetseid avalikke teenuseid ja rakendab kõiki meetmeid olemasolevate elanike heaolu tagamiseks ning uute elanike Lääne-Nigula valda asumiseks. Valla elanike arv stabiliseerub ja hakkab kasvama.

E 1.1. Väljarände vähendamine ning Lääne-Nigula valda elama asumise propageerimine ja toetamine. Vastavad eesmärgid on sätestatud valla arengukavas ja üldplaneeringus.

Väljakutsed:

1. Elanike arvu vähenemine, vananemine ja väljaränne.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad ¹	Rahastamine ²
1.1.1	Kvaliteetsete ja kättesaadavate teenuste tagamine vastavalt peaesmärgile 1.	VALD, PROJEKTID
1.1.2	Soodne ettevõtluskeskkond ja tasuvad töökohad vastavalt peaesmärgile 2.	VALD, PROJEKTID
1.1.3	Hästi toimivad ja vajadustele vastavad taristud vastavalt peaesmärgile 3.	VALD, PROJEKTID
1.1.4	Hea avaliku halduse tagamine vastavalt peaesmärgile 4.	VALD, PROJEKTID
1.1.5	Turundus- ja kommunikatsiooniplaani väljatöötamine 2024.	VALD, PROJEKTID
1.1.6	Piirkondade eripärade väärtustamine, arendamine ja tutvustamine.	VALD, PROJEKTID
1.1.7	Piirkondades toimuvate kultuuri- ja spordisündmuste korraldajate toetamine ja avalikkuse parem teavitamine.	VALD, PROJEKTID
1.1.8	Asulates elukeskkonna visuaalse heaolu arendamine.	VALD, PROJEKTID
1.1.9	Maale elama asumist soodustavate meetmete rakendamine (sh osalemine sellekohastes üle-eestilistes projektides, hajaasustuse programmis, kiire interneti arendamise projektid, hooajaliste elanike asumine valla elanikuks, uute vallaelanike märkamine ja tunnustamine, valla toetused, sellekohaste uuringute ja tagasisideküsitluste läbiviimine jne).	VALD, PROJEKTID, ERA
1.1.10	Lääne-Nigula valla üldplaneeringus Nõva piirkonna üldplaneeringu koostamine ja kehtestamine.	VALD
1.1.11	Elamuehituseks sobilike alade ja nende arenguvajaduste kaardistamine valla üldplaneeringu koostamise käigus, koostöös maaomanikega võimaluste otsimine planeeringute koostamiseks ja/või elamuehituseks vajalike taristute väljaehitamiseks, info koondamine ja avaldamine, maastiku turundamine.	VALD, PROJEKTID, ERA
1.1.12	Võimaluste loomine (kruntide müük, kommunikatsioonide rajamine, saare ja mandrivahelise ühenduse toetamine) Osmussaare püsisustuse suurenemiseks.	VALD, PROJEKTID, ERA, RIIK

¹ Eesmärgi saavutamiseks vajalikud tegevused.

² VALD- vallaeelarve, RIIK- riigieelarve, ERA- MTÜ, äriühing või üksikisikud, PROJEKTID- vallaeelarvest, riigieelarvest, EL eelarvest vms taotletava projektiraha abil ellu viidav tegevus.

1.1.13	Koostöö riiklike ja erainstituutioonidega elanikele suunatud esmatähtsate teenuste tagamiseks ja arendamiseks maapiirkonnas (nt perearstiteenus, postiteenus, pakiautomaadid, riigimaanteede arendused, kiire internet, elektrivõrk, kauplused, apteegid, mobiililevi, ühistransport jms).	VALD, RIIK, ERA
--------	--	-----------------

E 1.2. Lääne-Nigula vallas on kättesaadav, kvaliteetne laste ja noorte arengut toetav, kaasaegse õppekorralduse ja -keskkonnaga ning mitmekesiste võimalustega haridusasutuste võrk.

Väljakutsed:

1. Kodulähedaste koolide arendamine ja jätkusuutlikkus.
2. Erineva õpilaste arvuga koolides võrreldava kvaliteedi ja kättesaadavusega teenuste tagamine.
3. Kullamaa Keskkooli gümnaasiumi osa arendamine.
4. Tänapäevaste õppemeetodite ja tehnoloogiate (sh IKT) areng.
5. Erivajadustega laste arvu kasv.
6. Raskused uute õpetajate ja tugispetsialistide leidmisel, pedagoogide keskmise vanuse tõus, õpetajate osakoormusega töötamine.
7. Haridusasutuste vaheline koostöö.
8. Lääne-Nigula vallas laste arvu vähenemine.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.2.1	Motiveeriva palgasüsteemi väljatöötamine aastaks 2025 ja selle rakendamine, võttes aluseks riigi rahastussüsteemi.	VALD, RIIK
1.2.2	Üldhariduse rahastamismudelid, kodulähedase hariduse tagamise põhimõttest, kriitilisest õpilaste arvust ja õpilaste arvu prognoosist lähtuvate otsuste vastuvõtmine.	VALD
1.2.3	Koolides kaasaegsete õppemeetodite ja uuendusliku õppevara juurutamine, võimalusel õppesuundade väljaarendamine ja valdkondlik spetsialiseerumine/suunitlus, selle raames II ja III kooliastme õppekava kaasajastamine (reaalained, robotika, ettevõtlusõpe, piirkonna eripärast tulenevad õppesuunad); ainetevahelise lõimingu tõhusam rakendamine, vastava teema käsitlus haridusasutuse arengukavas.	VALD, PROJEKTID
1.2.4	Kullamaa Keskkooli turunduspoliitika rakendamine õpilaste arvu suurendamiseks, õppekvaliteedi tagamine, õpilaskorterite kaasajastamine. Kullamaa kooli siseõue kohandamine liikumis- ja sporditegevuseks (varikatuse ehitus).	VALD, PROJEKTID
1.2.5	Õpetajate ja tugispetsialistide konkurentsivõime tagamine, osalemine programmides, mis on suunatud õpetajatöö kvaliteedi tõstmisele ja noorte õpetajate kooli tööle asumisele. Õpetajate ja tugispetsialistide motivatsioonisüsteemi juurutamine (sh õpetaja ja tugispetsialisti stipendium, mentorõpetajad, normtundide diferentseerimine, vajadusel elamispinna või sõidukompensatsiooni tagamine).	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.2.6	Koolijuhtide arenguprogrammides osalemine.	VALD
1.2.7	Õpetajatele täiskoormuse tagamine, kvalifikatsiooniga õpetajate „jagamine“ valla erinevate koolide vahel.	VALD, PROJEKTID
1.2.8	Koolide muutmine kiusamisvabaks, varajase märkamise ja teavitamise olulisuse teadvustamine, pedagoogide ja koolitöötajate sellekohane koolitamine.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.2.9	Õpilastele (sh haridusliku erivajadusega lastele) võimetekohase õpikeskkonna tagamine.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.2.10	Hariduse tugiteenuste tagamine, mille käigus luuakse valla ühtne tugiteenuste keskus koolipsühholoogi, eripedagoogi, sotsiaalpedagoogi, logopeedi ja õpiabi teenuse koordineeritud	VALD, RIIK, PROJEKTID

	pakkumiseks. Erivajadusega lastele õppetingimuste tagamine, vajalike ruumide ja õpetajate kompetentsi osas.	
1.2.11	Koostöö riigi ja Läänemaa kohaliku omavalitsuste üksustega Viigi Kooli arendamiseks ja muutmiseks Läänemaa erivajadustega laste õpetamise kompetentsikeskuseks.	RIIK, PROJEKTID
1.2.12	Koolide esitlusvahendite ja õppematerjalide jätkuv uuendamine (nt nuti- ja puutetundlikud tahvlid, sülearvutid/tahvelarvutid, e-õppe materjalid jms). Haridustehnoloogi teenuse tagamine koolides.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.2.13	IKT kasutamise edendamine aineõpetuses, sealhulgas vastava õpetajakoolituse ning koolide IKT-taristu edendamisega, vastava teema käsitus haridusametuse arengukavas.	VALD, PROJEKTID
1.2.14	Koostöö soodustamine erinevate koolide vahel (sh ühised õpetajad, erialaklasside ja sportimisvõimaluste ühine kasutamine, huvialaringid), vastava teema käsitus haridusametuse arengukavas.	VALD, PROJEKTID
1.2.15	Haridusametuste hoolekogude liikmete koolitamine, et tõsta liikmete kompetentse haridusvaldkonnas ja tõhustada koostööd kooliga.	VALD, PROJEKTID
1.2.16	Valla haridusstipendiumi iga-aastane määramine ning õpilaste tunnustamine.	VALD
1.2.17	Noarootsi Kooli õpilaskodus vajalike teenuste tagamine ja õpilaskodu arendamine. Noarootsi õpilaskodus tagatakse lisaks vanemate poolt rahastatavatele kohtadele riiklikult rahastatavad õpilaskodu kohad sotsiaalse erivajadusega lastele.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.2.18	Valla hariduskorralduse mudeli ja selle elluviimise rakenduskava koostamine ning põhjendatud juhul haridusametuste ühendamine selliselt, et ei peaks piirkondades vähendama tänaseid õpikohti.	VALD, PROJEKTID
1.2.19	Haridusametuste vahelise koostöö korraldamine, ühisüritused ning projektide kirjutamine ühisprojektidena.	VALD, PROJEKTID
1.2.20	Koostöö SA-ga Läänemaa õpetajate tunnustamise ürituste ja teiste haridusprojektide elluviimisel.	VALD, PROJEKTID
1.2.21	Täiskasvanuhariduse väärtustamine ja võimalusel toetamine.	PROJEKTID, ERA, VALD, RIIK
1.2.22	Taebla kooli internaadi baasil multifunktsionaalse ja HEV õpilaste vajadusi arvestava õppekeskuse väljaarendamine ülevallaliseks kasutamiseks.	VALD, PROJEKTID

E 1.3. Kõigile valla lastele on tagatud lasteaiakohad konkurentsivõimelise alusharidusega lasteaedades, kus on motiveeritud õpetajad ning vajalikud tugiteenused.

Väljakutsed:

1. Kodulähedaste lasteaedade säilitamine.
2. Lasteaiakohtade puudus teatud piirkondades ning laste vähenenud arv teistes.
3. Tänapäevased õppemeetodid ja tehnoloogiad (sh IKT) alushariduses.
4. Erivajadustega laste arvu kasv.
5. Kvalifitseeritud lasteaiatöötajate puudus.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.3.1	Tagada lasteaiateenus vähemalt 01.09.2023 tasemel Kullamaal, Linnamäel, Martnas, Paliveres, Ristil ja Taeblas. Viia läbi 2024a lõpuks analüüs, selgitamiseks välja vajadus ja võimalused II etapina koolivõrgustiku ümberkorralduse raames (vt p 1.2.18) Noarootsi Kooli ja Nõva Kooli lasteaedade liitmine I etapis ühendatud lasteaedade juurde. Analüüsi tulemusel otsustatakse II etapi läbi viimine.	VALD
1.3.2	Lasteaedades töötavad kvalifitseeritud ja motiveeritud õpetajad ja personal, toimub nende süsteemne koolitamine. Motiveeriv	VALD, RIIK

	palgasüsteem nii õpetajatele kui ka personalile on välja töötatud aastaks 2025.	
1.3.3	Aastaringse lastehoiuteenuse pakkumine valla koolieelses lasteasutuses.	VALD, PROJEKTID
1.3.4	Lasteaiakohtade vajaduse järjepidev prognoosimine ja vajaduse hindamine.	VALD
1.3.5	Lasteaias on toitlustamine valla lastele tasuta.	VALD
1.3.6	Haridusliku erivajadustega lastele vajalike tugiteenuste tagamine valla ühtse tugiteenuste keskuse vahendusel.	VALD, PROJEKTID
1.3.7	Lasteaiaaegses tänapäevase õppevara ja IKT võimaluste tagamine (sh robotikavahendid, tahvelarvutid, nutitahvlid, esitlustehnika jms), vastava vahendite kasutamise sätestamine õppekavas ja teema käsitus haridusasutuse arengukavas.	VALD, PROJEKTID
1.3.8	Lasteaiaaegse õuesõppe võimaluste loomine ning mänguväljakute uuendamine.	VALD, PROJEKTID
1.3.9	Lasteaia õppekava rikastamine piirkonna eripärale tuginevate teemadega (nt pärandkultuur, keskkonnateemad), vastavates programmides ja projektides osalemine. Teema käsitus haridusasutuse arengukavas.	VALD, PROJEKTID
1.3.10	Osalemine erinevates lasteaiaprogrammides (nt Kiusamisest vaba lasteaed, Tervist edendav lasteaed, Ettevõtlik lasteaed jne).	VALD, PROJEKTID
1.3.11	Hoolekogude liikmete koolitamine, et tõsta liikmete kompetentse haridusvaldkonnas ja tõhustada koostööd kooliga.	VALD, PROJEKTID
1.3.12	Lasteaiahoonete ning nendega seotud taristu kaasajastamine tervisekaitse- ja energiasäästu nõuetest ning mitmekesise alushariduse põhimõtetest lähtuvalt.	VALD, PROJEKTID

E 1.4. Lääne-Nigula lapsed osalevad aktiivselt huvihariduses ja huvitegevuses.

Väljakutsed:

1. Teenuste sihtgrupid territoriaalselt hajutatud.
2. Korrastatud ning mitmekülgse kodulähedase huvihariduse- ja tegevuse pakkumine kõigis valla piirkondades.
3. Looduse, teaduse ja tehnika valdkonda kuuluvate ringide valikute suurendamine.
4. Huvitegevuse kujundamine vastavalt valla piirkondade eripäridele.
5. Ettevalmistus Lääne-Nigula valla huvikooli loomiseks õppekohtadega erinevates valla piirkondades ning erineva suuna õppekavadega.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.4.1	Huvihariduse ja huvitegevuse ühtse kava iga-aastane uuendamine.	VALD
1.4.2	2024. aastaks töötatakse välja ja rakendatakse ühtsed koolide huvitegevuse korraldamise põhimõtted, viiakse läbi kvaliteedi hindamine ning ühtlustatakse juhendajate palgakorralduse alused.	VALD
1.4.3	Looduse, teaduse ja tehnika valdkonda kuuluvate ringide valikute suurendamine.	VALD, PROJEKTID, ERA, RIIK
1.4.4	Huvikoolides õppivate kuni 19 aastaste õpilaste ja noorte eest tasumine vastavalt Lääne-Nigula valla huvihariduse rahastamise korrale ning valla huvihariduse- ja huvitegevuse korrale. Huvikoolide vallas asuvate tegevuskohtade moodustamise ja tegevuse soodustamine.	VALD, PROJEKTID
1.4.5	Võimaluse andmine koolide õpilastel osa võtta teise kooli huviringidest ning avaliku ühistranspordi liinivõrgu ja sõiduplaanide kujundamine sellele vastavaks.	VALD, RIIK
1.4.6	Selgelt eristuva suunitlusega huvihariduse säilitamine ja arendamine piirkondades (nt maadlus Martnas, pärimusmuusika Ristil, loodusharidus Nõval, rannarootsi kultuuripärand Noarootsis jne).	VALD, PROJEKTID

1.4.7	Ülevallaline õpilaste huvikoolides osalemise registreerimise ühtlustamine.	VALD
-------	--	------

E 1.5. Noorsootööteenus on üle kogu Lääne-Nigula valla noortele kättesaadav ja järjepidev, noortele on tagatud mitmekesised võimalused.

Väljakutsed:

1. Teenuste sihtgrupid territoriaalselt hajutatud.
2. Kvalifitseeritud noorteuhtide ja noorsootöötajate puudus.
3. Puudub ühtne veebikeskkond noortekeskustele ja noortele suunatud info jagamiseks.
4. Viia noortekeskused ühtse juhtimise alla.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.5.1	Noorte senisest ulatuslikum kaasamine aruteludesse ja otsustusprotsessi, volikogu juures tegutseva noortevolikogu tegevuse toetamine.	VALD, PROJEKTID
1.5.2	Noorsootöö arendamine tänaste avatud noortekeskuste baasil, noortekeskuste juhtimine ühtse võrgustikuna, ühisprojektide ja tegevuste korraldamine.	VALD, PROJEKTID
1.5.3	Noorte omaalgatuse ja erinevate noorsooprojektide toetamine.	VALD, PROJEKTID
1.5.4	Ülevallaliste noorsooprojektide korraldamine.	VALD, PROJEKTID
1.5.5	Ühtse juhtimisstruktuuri ja töötajate asendussüsteemi väljatöötamine ja rakendamine kõikide noortekeskuste baasil.	VALD
1.5.6	Lua ühtne toimiv noortekeskuste kodulehekülg.	VALD
1.5.7	Haridustöötajatele palgasüsteemi väljatöötamisel - tegevussuund 1.2.1 - lisada juurde noortekeskuste töötajate palgaprintsiibid.	VALD

E 1.6 Tagatud on iseseisev sotsiaalne toimetulek ja tõhus sotsiaalprobleemide ennetamine ning lahendamine.

Väljakutsed:

1. Teenuste sihtgrupid territoriaalselt hajutatud.
2. Teenused erinevates valla osades ebaühtlaselt tagatud.
3. Teenuste planeerimine, disainimine ning kättesaadavuse tagamine vastavalt valla piirkondade eripäradele.
4. Eluruumi tagamise teenuse ebaühtlane kvaliteet.
5. Erivajadustega inimeste toimetuleku tagamine.
6. Kasvav vajadus hooldekodude kohtade järele ning hooldekodude tulevik.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.6.1	Abivajajate varajase märkamise soodustamine ja selle olulisuse teadvustamine ühiskonnas. Naabriabi soodustamine kui koduteenuseid täiendav ja omavalitsuse koormust täiendav tegevussuund.	VALD, PROJEKTID
1.6.2	Sotsiaalteenuste arendamine, kvaliteedikriteeriumite väljatöötamine ja seire.	VALD, RIIK, ERA, PROJEKTID
1.6.3	Koostöö Haapsalu linnaga sotsiaalteenuste tagamiseks (puuetega inimeste hoolekanne, varjupaigateenus, turvakoduteenus jm).	VALD, PROJEKTID
1.6.4	Lapsevanemate vanemlike oskuste suurendamine ning vanema ja lapse suhete parandamine, „ema-isa kooli“ käivitamine, vanemlusprogrammides osalemine.	VALD, PROJEKTID

1.6.5	Koostöö kolmanda sektorite organisatsioonidega (nt kogudused, MTÜ-d) sotsiaalteenuste tagamiseks.	VALD, PROJEKTID
1.6.6	Osalemine puuetega inimestele kodu kohandamisele suunatud projektides- kodude füüsiline kohandamine, kütteseadmete korrastamine jms.	VALD, PROJEKTID
1.6.7	Erivajadustega inimeste tegevuskeskuse (sh toetatud töö jms) rajamine vastavalt võimalustele ja piirkondlikele vajadustele.	VALD, PROJEKTID
1.6.8	Intervallteenuse ja toetatud elamise teenuse väljaarendamine vastavalt võimalustele ja piirkondlikele vajadustele. Võimaluste otsimine piirkonnakeskustes multifunktsionaalsete teenusmajade ja seotud teenuste (eluaseme-, hooldus- ja tervishoiuteenuste integreeritud osutamine, päevakeskused) väljaarendamiseks.	ERA, PROJEKTID
1.6.9	Võimaluste otsimine olemasolevate sotsiaalmajade (Pürksi, Risti Sireli maja) rekonstrueerimiseks ja elamistingimuste tagamiseks. Martna Kirna tee 5 üürimaja projekteerimine ja võimaluste otsimine ehituse rahastamiseks.	VALD
1.6.10	Kütte, ravimite, abivahendite, hooldekodu kohamaksu jm toetamine vastavalt abivajaja hindamise tulemustele.	VALD
1.6.11	Oru ja Risti hooldekodu liitmise üheks asutuseks lõpuleviimine.	VALD
1.6.12	Lääne-Nigula vallas asuvad hooldekodud katavad võimalusel valla elanike ööpäevaringse üldhooldusteenuse vajaduse ning pakuvad hooldekodukohti tervele Läänemaale ja võimalusel Põhja- ja Lääne-Eestile. Eesmärgiks on uute hooldekodukohtade ja hooldekoduteenuste, sh peremaja tüüpi kohandatud elamise rajamine, kaasates selleks erainvestorid. Perspektiivseks uue hooldekodu asukohaks on Noarootsi osavald. Kaaluda vajadusel uute hooldekodukohtade loomist Risti või Oru hooldekodude baasil.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.6.13	Toetatakse eakate piirkondlikke seltse ja tegevusi (laul, tants, käsitöö, ekskursioonid).	VALD, ERA, PROJEKTID
1.6.14	Koluvere Hooldekodu energiatõhususe parandamine, kaasaegse välisvalgustuse rajamine, autonoomse küttesüsteemi väljaarendamine.	ERA, PROJEKTID
1.6.15	Arvestades lisaks kohalikele ka laiemalt riiklike vajadusi, asendushooldusteenuse väljaarendamine (sh teenuse pakkumiseks sobilike ruumide rajamine) Linnamäele.	ERA, PROJEKTID
1.6.16	Kogukonna vaimse tervise väärtustamine ja vaimse tervise teenuste pakkumine (nt kogukonnapsühholoog) sotsiaalteenuste osana.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.6.17	Teenusmajade rajamine eakatele ja puuetega inimestele.	VALD, PROJEKTID

E 1.7. Esmatasandi tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamine valla kõigis piirkondades, elanike terviseteadlikkuse tõus.

Väljakutsed:

1. Piirkondliku perearstiteenuse säilitamine.
2. Maa-apteekide püsimajäämine.
3. Tervist edendavate tegevuste eluviimine.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.7.1	Perearsti ja -õendusteenuse, hambaraviteenuse kättesaadavuse tagamine piirkondades vähemalt tänases mahus. Seniste perearstide, pereõdede tööruumide ajakohastamine ja uuendamine, võimalusel uute teenuste juurutamine.	ERA, RIIK, VALD, PROJEKTID
1.7.2	Apteegiteenuse säilimine Ristil ja Kullamaal, apteegi avamine Taebla alevikus.	ERA, VALD

1.7.3	Elanike terviseteadlikkuse kasvule suunatud projektide algatamine ja nendes osalemine (riskikäitumise vähendamine, tervislik toitumine ja liikumine jne).	PROJEKTID, VALD
1.7.4	Tervisealase teabe kättesaadavuse suurendamine (sh lasteaedades ja koolides) ja tervislikku eluviisi toetavate ürituste korraldamine.	VALD, PROJEKTID

E 1.8. Lääne-Nigula on paljude spordi- ja liikumisharrastuste võimalustega tervist väärtustav omavalitsus.

Väljakutsed:

1. Väga erinev praktika spordiklubide ja spordiürituste rahastamisel.
2. Teenuste sihtgrupid territoriaalselt hajutatud.
3. Teenuste planeerimine, disainimine ning kättesaadavuse tagamine vastavalt valla piirkondade eripäradele.
4. Osaliselt amortiseerunud infrastruktuur.
5. Maakondliku tähtsusega turismi- ja tervisespordikeskuse arendamine Paliveres.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.8.1	Spordiklubide tegevustoetuse ja spordiürituste korraldamise toetuste jagamine korra alusel.	VALD
1.8.2	Olemasolevate spordiobjektide erinevate võimaluste (Risti kunstmurustaadion, Palivere suusarajad ja kooli spordiväljak, Kullamaa viburajad, orienteerumisrajad jms) maksimaalne kasutamine.	VALD, PROJEKTID
1.8.3	Ülevallaliste mängude korraldamine.	VALD, PROJEKTID
1.8.4	Tervise- ja discgolfi radade, sise- ja väljõusaalide, terviseväljakute, terviseradade rajamine valla piirkondade keskustesse.	VALD, PROJEKTID
1.8.5	Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arendamine (vt turism).	VALD, ERA, PROJEKTID,
1.8.6	Nõva jõusaali sisustuse ja spordiväljaku uuendamine.	PROJEKTID
1.8.7	Taebla uue koolihoone juurde spordiplatsi ehitus.	PROJEKTID, VALD, ERA
1.8.8	Linnamäe (tervise)sporditaristu arendamine ning väljaehitamine - spordiplats ja parkla, terviseala (Vabaõhu kinnistu) ja tenniseväljak.	PROJEKTID, ERA, VALD
1.8.9	Laste spordilaagrikompleksi arendamine Kuke külas.	ERA, PROJEKTID
1.8.10	Kullamaa spordiplatsi korrastamine, multifunktsionaalse spordiväljaku rajamine.	VALD, PROJEKTID
1.8.11	Vibuspordi arendamine Kullamaa piirkonnas, sise- ja välitingimustes vibu laskmiseks vajaliku varustuse ja abivahendite hankimine, radade ehitus.	ERA, PROJEKTID
1.8.12	Risti spordikompleksi (kunstmurustaadion ja spordisaal) ja toetavate tugiteenuste paketi väljaarendamine, kasutuse korraldamine ja turundamine sportliku tegevuse arendamiseks. Välikorvpalliväljaku rekonstrueerimine ja võrkpalli liivaväljaku rajamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.8.13	Pürksi staadioni ja tenniseväljaku rekonstrueerimine, tennisehalli rajamine, jalgpalliplatsi rajamine, välikorvpalliplatsile katte paigaldamine, Pürksi ja Sutlepa jõusaalide sisustuse uuendamine.	VALD, ERA, PROJEKTID

E 1.9. Vallas on mitmekesine kultuuri- ja seltsielu.

Väljakutsed:

1. Teenuste sihtgrupid territoriaalselt hajutatud.
2. Teenuste planeerimine, disainimine ning kättesaadavuse tagamine vastavalt valla piirkondade eripäradele, kogukonna kaasamine teenuste kujundamisse.

3. Raamatukogu roll kogukonna kultuurielu keskusena.
4. Vabatahtlike kultuurikorraldajate motiveerimise ja jätkusuutlikkuse tagamine.
5. Inimeste erinev aktiivsus.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.9.1	Ülevallaliste kultuurisündmuste korraldamine. Igas piirkonnas kultuuritegevuse kättesaadavuse tagamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.9.2	Ühtse kultuurikalendri koostamine ja pidamine.	VALD
1.9.3	Valla seltsi- ja kultuuritegevuse ühtse rahastamise korra alusel vabaaja tegevuste toetamine.	VALD
1.9.4	Raamatukogude arendamine ühtses võrgustikus tegutsevate multifunktsionaalsete kogukonnakeskustena, sh kohaliku ja valla kultuuriloo kogujana, säilitajana ja eksponeerijana. Kultuuriürituste ja väljapanekute korraldamine raamatukogude poolt, võimalusel väliürituseks sobivate tingimuste loomine. Raamatukogude töötajate kultuurikorraldusliku kompetentsuse tõstmine koolituste ja muu arendustöö abil.	VALD, PROJEKTID
1.9.5	Kodanikuühenduste motiveerimine, toetamine ja nõustamine erinevatest projektimeetmetest raha taotlemisel, avaliku huvi kandvate investeeringuprojektide omafinantseeringu tagamine vastavalt kehtestatud meetmetele.	VALD
1.9.6	Eri piirkondade kultuuripärandi kogumine ja säilitamine, kultuuritraditsioonide ja traditsiooniliste ürituste jätkamine ja toetamine, iga piirkonna eripära hoidmine ja arendamine (nt rannarootsi kultuur jm). Rannarootsi teemapargi väljaarendamine Noarootsis.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.9.7	Oru kultuurisaalis sisuka tegevuse väljaarendamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.9.8	Taebla Kultuuri- ja Spordikeskuses sisuka tegevuse väljaarendamine.	VALD, PROJEKTID
1.9.9	Piirsalu Rahvamaja 2. korruse väljaehitamine, millega luuakse täiendavad ruumid seltsi tegevussuundade väljaarendamiseks, luues metsa- ja loodusõppekeskus ning tingimused laagrite korraldamiseks.	ERA, PROJEKTID
1.9.10	Liivi seltsimaja II korruse tegevustubade rekonstrueerimine.	ERA, PROJEKTID
1.9.11	Rõude Külamaja arendamine multifunktsionaalse külakeskusena.	ERA, PROJEKTID
1.9.12	Noarootsi Käsitöökoja väljaarendamine.	ERA, PROJEKTID
1.9.13	Saueaugu Teatritalu arendamine kultuuritegevuste korraldamisel.	ERA, PROJEKTID
1.9.14	Kullametsa seltsimaja juurde parkla ja spordiplatsi rajamine, sauna ja grillimaja ehitamine.	ERA, PROJEKTID
1.9.15	Külaplatside väikeinventari hooldus, remont ja uuendamine (kiiged, laululavad, pingid, väikevormid jms).	ERA, PROJEKTID
1.9.16	Martna halli rekonstrueerimine, mis võimaldaks seal kultuuri- ja spordisündmusi läbi viia.	VALD, PROJEKTID
1.9.17	Peraküla vabaõhulava ehitamine.	ERA, PROJEKTID
1.9.18	Einbi külamaja rekonstrueerimine rannarootsi pärimustaluks.	ERA, PROJEKTID
1.9.19	Kirimäe mõisa arendamine mitmekesiste kultuuriürituse korraldamiseks ning majutuse pakkumiseks.	ERA, PROJEKTID
1.9.20	Seljaküla Külakurvi kinnistu külaplatsi ja suitsusauna kompleksi väljaarendamine.	ERA, PROJEKTID
1.9.21	Võntküla külamaja arendamine	ERA, PROJEKTID
1.9.22	Pürksi vabaõhulava ehitamine, Sutlepa vabaajakeskuse sisustuse ja välimänguväljaku täiendamine.	VALD, PROJEKTID
1.9.23	Risti Loomemaja arendamine mitmekülgselt loome- ja kogukonnakeskuseks.	ERA, PROJEKTID
1.9.24	Soolu külaplatsi ja külamaja rajamine.	ERA, PROJEKTID

1.9.25	Soolu Taaveti kultuuritalu tegevuse toetamine ja infrastruktuuri ehituse jätkamine.	ERA, PROJEKTID
1.9.26	Vedra külapalsti ja seltsimaja rajamine.	ERA, PROJEKTID
1.9.27	Teeristi Villa teatrigaraaži arendamine.	ERA, PROJEKTID

E 1.10. Elukeskkond vallas on turvaline. Tagatud on avalik kord ja riskid maandatud.

Väljakutsed:

1. Elanike aktiivsus turvalisuse eest seismisel.
2. Tuletõrje veevõtukohtade puudumine, mis on takistuseks nii elamu- kui ettevõtluse arengule.
3. Hajaasustus.
4. Kogukondades hädaolukordade valmisoleku tagamine.
5. Ujumiskohtade kasutustingimused ja turvalisus Lääne-Nigula vallas.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
1.10.1	Tihe koostöö Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti, Kaitseliidu jt asutustega.	VALD, RIIK
1.10.2	Lääne-Nigula valla kriisiplaani koostamine ja vajadusel uuendamine.	VALD
1.10.3	Erinevate hädaolukordade tarvis tegevusplaanide ettevalmistamine, teenuste tagamine koostöös teenusepakkujatega (nt elekter, küte, vesi ja kanalisatsioon, toiduainete kättesaadavus jms), vastavate reserve- ja varude moodustamine (nt elektrigeneraatorid, desinfitseerimisvahendid, isikukaitsevahendid, toiduained, isikute majutamiseks vajalik jms), sellekohastel koolitustel osalemine.	VALD, PROJEKTID, RIIK
1.10.4	Osalemine riiklike ja piirkondlike kriisikomisjonide töös.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.10.5	Vabatahtlike organisatsioonide tegevuse toetamine nt MTÜ Priitahtlikud Pritsumehed, Noarootsi Tuletõrjeselts, Nõva Tuletõrjeselts, vabatahtlikud merepäästjad.	VALD, ERA, RIIK, PROJEKTID
1.10.6	Naabrivalve piirkondade laiendamine ja arendamine.	VALD, ERA
1.10.7	Veevõtukohtade ja nende olukorra kaardistamine, rekonstrueerimine, hooldamine ja vajadusel uute rajamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.10.8	Kaitseliidu, kodutütarde ja noorkotkaste ning vabatahtlike päästekomandode noorteringide noorsootöö tegevuse toetamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
1.10.9	Turvakaamerate võrgu laiendamine avalikes kohtades korra tagamiseks	VALD, ERA, PROJEKTID,
1.10.10	Noarootsi piirkonnas päästevõimekuse tõstmine ning toetamine sh Päästeameti, merepääste ja Kaitseliidu ühise hoone projekteerimine ja ehitamine Pürksi.	VALD, RIIK, PROJEKTID
1.10.11	Palivere Pritsikuuri arendamine (tuletõrjekomando ning õpperuumid).	RIIK, VALD, ERA, PROJEKTID
1.10.12	Kerksuskeskuste ³ loomine ja arendamine osavaldades.	RIIK, VALD, ERA, PROJEKTID

Mõõdikud - Eesmärk 1. Lääne-Nigula vald on atraktiivne elu- ja töökeskkond, luues eeldusi elanike arvu suurenemiseks.

Mõõdik	Baastase 2022	Sihtväärtus 2030
Elanike arv	7120	7300

³ Kerksuskeskus - välistest teenusepakkujatest (elekter, küte jne) sõltumatu ruum, mille katkematu ning jätkusuutlik toimimine on tagatud lokaalsete süsteemide kaudu. Loodud on võimalused inimestele abi, nõu ja info andmiseks, varjumiseks ning ajutiseks ümberasumiseks hädaolukordades ja ähvardavate ohtude korral (allikas - Päästeamet).

Valla tase Minuomavalitsus (https://minuomavalitsus.fin.ee/) valdkondades		Kõigis valdkondades vähemalt 1 tase kõrgem baastasemest
valitsemine	Tase 5	Tase 6
haridus	Tase 3	Tase 6
elamu- ja kommunaalmajandus	Tase 4	Tase 4
liikuvus	Tase 5	Tase 6
sotsiaalne kaitse	Tase 3	Tase 5
kultuur, sport ja vaba aeg	Tase 3	Tase 4
tervis ja turvalisus	Tase 4	Tase 5
Lasteaiaõpetaja palk	1201	>pedagoogi miinimumpalk
Kooliõpetaja palk	1416	>5% vabariigi keskmisest

E 2. Ettevõtjasõbralik, kõrge tööhõive ja tasuvate töökohtadega omavalitsus

Soovitud seisund:

Lääne-Nigula vallas on kõrge ettevõtlusaktiivsus ning kõigil tootmisaladel tegutsevad motiveeritud ettevõtjad. Väike- ja mikroettevõtjate arv on kasvanud. Valla avalik haldus toetab igati ettevõtluse arengut. Valla puhke- ja turismimajanduse potentsiaal on ära kasutatud. Töökohtade arv vallas kasvab ja see loob eelduse elanike arvu stabiliseerumiseks ja kasvuks.

E 2.1. Lääne-Nigula vald toetab ettevõtluskeskkonna arengut, ettevõtete tulemist valda ning väärtustab tegutsevaid ettevõtjaid.

Väljakutsed:

1. Rahvaarvu vähenemine ja tööjõupuudus.
2. Taebala-Palivere-Risti ettevõtluskoridori arendamine.
3. Ettevõtlusalade amortiseerunud või puudulik infrastruktuur (teed, valgustus, side, energiavarustus).
4. Elanike madal ettevõtlusaktiivsus.
5. Avalikud teenused peavad võimaldama elanikel tööle minna või tööl käia.
6. Valla võimalused soodustada ettevõtluskeskkonna arengut.
7. Taastuvenergia võimaluste arendamine ja kasutamine valla territooriumil.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
2.1.1	Ettevõtjate ümarlaudade korraldamine, nende sisustamine ettevõtjatele kasulike koolituste või info jagamisega.	VALD
2.1.2	Ettevõtlusvõimaluste turundamine koostöös SA-ga Läänemaa.	VALD, PROJEKTID
2.1.3	Ettevõtjate tunnustamine	VALD, PROJEKTID
2.1.4	Ühtse ettevõtlustoetuste korra alusel ettevõtjate toetamine	VALD
2.1.5	Ettevõtlusõppe sisseviimine haridusasutuste õppekavadesse, osalemine noorte ettevõtlusaktiivsuse kasvatamisele suunatud projektides.	VALD, PROJEKTID, ERA
2.1.6	Hea avalik haldus - küsimustele vastamine võimalikult kiirel ja ammendaval moel, dokumentide korrektne menetlemine, võrdse kohtlemise tagamine, asjakohase nõu andmine.	VALD
2.1.7	Ettevõtjate nõustamine koostöös SA-ga Läänemaa, vastavate rahastustaotluste ja aruannete koostamisel, oskusteabe pakkumine projektide, nende võimaluste ja taotluste tingimuste kohta.	VALD, PROJEKTID
2.1.8	Koostöös Põhja-Eesti Ühistranspordikeskuse ja ettevõtjatega võimaluste otsimine avaliku ühistranspordi sõiduaegade ühildamiseks ettevõtjate vajadustega.	VALD, RIIK, ERA
2.1.9	Kohalike toodete ja teenuste pakkuja info vahendamine valla koduleheküljel.	VALD
2.1.10	Aastaringse lastehoiuteenuse pakkumine valla koolieelses lasteasutuses.	VALD, PROJEKTID
2.1.11	Valla ettevõtete, vabade tootmisalade ja tootmishoonete süsteemne kaardistamine (piirkonna tööjõu olemasolu, taristud, kasutatav elektrivõimsus, kaugküttevõimalused jne), vastava info avaldamine investoritele suunatud veebilehtedel ja muudes kanalites koostöös SA-ga Läänemaa.	VALD, PROJEKTID, ERA
2.1.12	Turbali kinnistu DP koostamine tootmisala laiendamiseks ja vastavate arendustegevuste läbiviimine.	VALD, PROJEKTID, ERA

2.1.13	Palivere tootmisala arendamine - koostöös riigi ja võrguettevõtjatega vajaliku elektrivõimsuse tagamine, juurdepääsutee rekonstrueerimine ja tänavavalgustuse väljaehitus, kiire interneti ühendus, ühisveevärgi ja kanalisatsiooni ning tuletõrjevee küsimused.	VALD, PROJEKTID, ERA, RIIK
2.1.14	Palivere-Allikmaa ettevõtlusala arendamine - juurdepääsutee rekonstrueerimine, tuletõrjevee küsimuse lahendamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
2.1.15	Kirimäe tootmisala arendamine - vajaliku elektrivõimsuse tagamine.	VALD, PROJEKTID, ERA, RIIK
2.1.16	Pürksi tootmisala arendamine - kommunikatsioonide ja juurdepääsutee rajamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
2.1.17	Linnamäe tootmisala arendamine - kommunikatsioonide ja juurdepääsutee rajamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
2.1.18	Kullamaa tootmisala arendamine - kommunikatsioonide ja juurdepääsutee rajamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
2.1.19	Koostöös erasektoriga võimaluste otsimine tootmisaladele mitmeotstarbeliste tootmishoonete ehituseks ja nende rentimine mikro- ja väikeettevõtetele, selle tarbeks vajalike planeeringute ja projektide koostamine.	VALD, PROJEKTID, ERA
2.1.20	Kiire interneti püsiühendusega liitumise võimaluste toetamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
2.1.21	Koostöö valla elanike ja ettevõtjatega taastuvenergia arendamiseks valla territooriumil.	RIIK, VALD, ERA, PROJEKTID

E 2.2. Lääne-Nigula vald on atraktiivne külastuskeskkond, kus toimub pidev turismi- ja puhkemajanduse alase tegevuse arendamine.

Väljakutsed:

1. Turismipotentsiaali süsteemne rakendamine.
2. Turismiinfo ei ole piisavalt kättesaadav, viidamajandus pole terviklikult välja arendatud.
3. Keskkonnakaitse ja majandustegevuse vastuolu.
4. Valla võimalused soodustada turismivaldkonna arengut.
5. Noarootsi kultuuripärandi ja Osmussaare võimaluste ärakasutamine.
6. Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arendamine.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
2.2.1	Osalemine piirkonna turismialastes koostööorganisatsioonides (nt SA Läänemaa). Koostöö KOV üksuste, ettevõtjate ja kolmanda sektoriga ühiste külastuskeskkondade arendamisel (nt Matsalu rahvuspark, Loode-Eesti külastuspiirkond jt).	VALD, PROJEKTID, RIIK
2.2.2	Koostöö RMK-ga Noarootsi, Osmussaare, Nõva, Marimetsa jt puhkemajanduse arendamiseks.	VALD, RIIK
2.2.3	Suvised turismiinfopunkti toetamine Noarootsis, Osmussaarel ja Nõval, võimalusel ja vajadusel ka teistes piirkondades.	VALD, PROJEKTID
2.2.4	Lääne-Nigula valla piirkondade suveniiride ja meenete kujundamine ja pakkumine.	ERA, VALD, PROJEKTID
2.2.5	Viidamajanduse korrastamine ja edasine väljaarendamine, sh maakonna infotahvliid riigimaanteede ääres, vaatamisväärsuste tähistamine, tänapäevaste IKT võimaluste kasutamine turundamisel (koduleheküljed, FB, Google, QR koodid, droonivideod jne).	VALD, PROJEKTID, ERA

2.2.6	Vaimse kultuuripärandi tutvustamine ja kasutamine piirkonna turundamisel.	VALD, PROJEKTID, ERA
2.2.7	Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arendamine. Keskuse ja Palivere aleviku ühendamine kergliiklejatele.	VALD, PROJEKTID, ERA, RIIK
2.2.8	Kullamaa Tehisjärve ümbruse arendamine - ujumisrand, matka- ja suusarajad. Matka- ja suusaradade ühendamine Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskusega üheks võrgustikuks vastavalt Kullamaa järvpuhkeala kehtestatud detailplaneeringule.	ERA, VALD, PROJEKTID
2.2.9	Osmussaare külastuspotentsiaali ärakasutamine, saarevahi ametikoha säilitamine, sadamahoone („tormimaja“) ja külastuskeskuse kompleksi arendamine, turismiobjektide korrastamine ja viidastamine, elanike joogivee, elektrienergia ja tuletõrjevee küsimuse lahendamine.	VALD, PROJEKTID, ERA, RIIK
2.2.10	Koostöö Lääne praostkonnaga Läänemaa kirikute ning seotud objektide (pastoraadihooned, kalmistud jm) turismiobjektina kasutamiseks, osalemine „Teeliste Kirikud“ projektis.	ERA, VALD, PROJEKTID
2.2.11	EELK Lääne-Nigula kiriku kompleksi arendamine (kiriku torni trepi renoveerimine, kiriku- ja pastoraadihoone katuse väljavahetamine, pastoraadihoone teisele korrusele majutusruumide rajamine, kompleksi küttesüsteemide rekonstrueerimine, kirikuhoone krohvimine, kirikukella väljavahetamine ja turistidele suunatud infotahvlite/virtuaalsete teabeallikate paigaldamine).	ERA, PROJEKTID
2.2.12	EELK Piirsalu kiriku katuse uuendamine, põrandate väljavahetamine ja kogudusehoone remont. Piirsalu kalmistu kabeli renoveerimine. (Muudetud 2021)	ERA, PROJEKTID
2.2.13	EELK Kullamaa kiriku katuse ja tornikiivri restaureerimine, kellasüsteemide restaureerimine, kogudusemaja renoveerimine.	ERA, PROJEKTID
2.2.14	EELK Nõva kiriku restaureerimistööde jätkamine, Läänemaa ainsa puukiriku aktiivsem turundamine külastussihtkohana.	ERA, PROJEKTID
2.2.15	EELK Noarootsi kiriku restaureerimine ning pastoraadi ja abihoonete rekonstrueerimine.	ERA, PROJEKTID
2.2.16	Ajaloolise Risti jaamahoone, veetorni, pumbajaama ning teiste jaamakompleksi hoonete/rajatiste arendamine tööstuspärandi projektina, hoonetele avaliku kasutuse funktsiooni leidmine, eksponeerimine ning turundamine. Jaamakompleksi haldamine koostöös MTÜ-de ja ettevõtjatega.	ERA, VALD, PROJEKTID
2.2.17	Nõva kivide ja Peraküla munakivitee eksponeerimine, munakivitee rekonstrueerimine.	ERA, VALD, PROJEKTID
2.2.18	Rõude Muuseumi, Põlluotsa muuseumi (Peraküla), Lykholmi muuseumi, Laikmaa Majamuuseumi, Koela talumuuseumi, Liiva talumuuseumi (Piirsalu) tegevuse väärtustamine, hoonete korrastamine, kogude digitaliseerimine, Kullamaale kihelkonnamuuseumi rajamine.	ERA, RIIK, PROJEKTID
2.2.19	Koluvere Piiskopilinnuse, tallihoovi ja mõisapargi rekonstrueerimine.	ERA, PROJEKTID
2.2.20	Laastre vesiveski rekonstrueerimine hüdroenergia tootmiseks, Käntu-Kastja kaitseala teabepunkti rajamine.	ERA, PROJEKTID
2.2.21	Riguldi mõisa pargi ja keldri korrastamine.	ERA, PROJEKTID
2.2.22	Rooslepa kabeli remonditööd.	VALD, PROJEKTID
2.2.23	Ramsi puhkekoha väljaehitamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
2.2.24	Lääne-Nigula vald toetab Dirhami sadama piirkonna arendusi.	ERA, PROJEKTID
2.2.25	Kullamaa infopunkti rajamine.	VALD, PROJEKTID

2.2.26	EELK Martna kabeli katuse vahetus, kabeli ümberehitamine talvekirikuks ning Martna kalmistu kantselei ruumideks, projekteerimine ja ehitustööde teostamine.	ERA, PROJEKTID
2.2.27	Ehitada välja Marimetsa matkaraja parkla, seal hulgas mustkattega mahasõit Risti - Virtsu maanteelt ja parkla koos võimalusega külastajate teenindamiseks.	RIIK, VALD, ERA, PROJEKTID

E 2.3. Sadamad on tuntud nii turistide sihtkohana kui ka olulise ühendusteena piirkondade vahel ning olulised ettevõtluse ja turismi arendamise seisukohalt.

Väljakutsed:

1. Sadamate teadlik arendamine turismi, ettevõtluse ning valla külastatavuse suurendamise eesmärgil.
2. Sadamate infrastruktuur puudulikult välja arendatud, juurdepääsud vajavad süvendamist.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
2.3.1	Nõva sadamast kala- ja külastussadama välja ehitamine ja arendamine koostöös eraettevõtjatega ja kolmanda sektoriga, sadama ettevõtlus- ja elamupiirkonna taristu rajamine. Sadamas merepäästevõimekuse taristu rajamine. Väikealuste vettelaskmiskohtade (lautrid-slipid) väljaehitamine.	ERA, VALD, PROJEKTID
2.3.2	Österby ja Hara sadama arendamine, laevateede süvendamine, sadamahoone ehitus, juurdepääsuteede ning parklate mustkatete ehitus. Kavandatakse avaliku konkursi korraldamist sadamate haldajate/investorite leidmiseks.	VALD, PROJEKTID, ERA
2.3.3	Dirhami sadama arendamine.	ERA, PROJEKTID
2.3.4	Osmussaare sadama alalise kai ehitus, sadamahoone korrashoid ja jooksev remont.	ERA, VALD, PROJEKTID
2.3.5	Väiksemate lautrikohtade võimaluste kaardistamine ja arendamine.	ERA, PROJEKTID
2.3.6	Kasari jõe äärde paadisadama rajamine koos puhkealaga.	ERA, PROJEKTID

Möödikud - Eesmärk 2. Lääne-Nigula on ettevõtjasõbalik, kõrge tööhõive ja tasuvate töökohtadega omavalitsus.

Möödik	Baastase 2022	Sihtväärtus 2030
Tulumaksumaksjate osakaal valla elanikest	46,46%	47%
Keskmine sissetulek	Alla Eesti keskmise	Eesti keskmisega võrdne

E 3. Hästi toimivad ning vajadustele vastavad taristud

Soovitud seisund:

Valla taristute seisukord on paranenud. Olulise avaliku huviga teed on kaetud mustkatttega. Ühistransport vastab valla elanike vajadustele. Asulate elanikele on tagatud kvaliteetne joogivesi ja reovesi on nõuetekohaselt puhastatud. Panustatakse hajaasustuses olevate elamute juurdepääsuteede, veevärgi ja kiire interneti arengusse. Vallas on tagatud kaasaegne energiat säästev tänavavalgustus ning jäätmekäitlus. Lääne-Nigula vald on heakorrastatud ning korteriühistud toimivad. Inimesed kasutavad oma kinnisvaral sõltumatuse tagamiseks ja säästmiseks taastuvenergia lahendusi.

Tänu kaasaegsele taristule on stabiliseerunud ja hakanud kasvama valla elanike arv.

E 3.1. Teed vallas on turvalised ning kvaliteetsed, kruuskatttega teed on muudetud tolmuvabaks.

Väljakutsed:

1. Hajaasustus, palju kruusateid.
2. Ebapiisavast hooldusest ja vähesest kruusakihist tingituna toimub teekatete lagunemine, mistõttu kulub proportsionaalselt palju raha hädaremonditöödeks.
3. Vähe kergliiklusteid.
4. Mitmed valla seisukohast olulised teed on riigimaanteed ja nende kitsaskohtade lahendamine saab toimuda koostöös Transpordiametiga.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.1.1	Teede hoolduse põhirõhk on tee säilivuse seisukohalt vajalike tööde suurendamisel (teeäärte planeerimine ja puhastamine, profileerimine, trüüpide ja kraavide ehitus ja olemasolevate korrastamine, aukude lappimine).	VALD, PROJEKTID
3.1.2	Kruuskatttega teede järkjärguline mustkatte alla viimine, mille juures lähtutakse järgmistest prioriteetidest: tee on valla omandis või valla kasuks on seatud asjaõigus, tee ääres asuvad elamud, tee läbib külakeskust või kulgeb avaliku objektini, teel liigub ühistransport (sh koolibuss), tee on peamine ühendustee ajaloolise äärealal asuva küla ja keskuse/lähima mustkatttega tee vahel.	VALD, PROJEKTID
3.1.3	Valla teede investeeringute kava koostamine ja iga-aastane uuendamine.	VALD
3.1.4	Vastavalt avalike teede kajastamises üldplaneeringus, kokkuleppel omanikuga teede mõõdistamine ja saamine valla omandisse või asjaõiguse seadmine, vajadusel sundvalduse seadmise menetluse algatamine ja läbiviimine.	VALD
3.1.5	Koostöös Transpordiametiga asulate keskuste teede, kergliiklusteede (vajadusel koos tänavavalgustusega) ja parklate korrastamine - Risti keskus (Paldiski, Tallinna ja Haapsalu suunal), Linnamäe keskus (Keila-Haapsalu tee ja Võntküla-Riguldi-Harju Risti tee ristmik), Üdruma keskus.	VALD, RIIK
3.1.6	Linnamäe teeninduskeskuse parkla etapiviisiline väljaehitamine.	VALD, PROJEKTID
3.1.7	Läbikäikimise pidamine Transpordiametiga kruuskatttega kõrvalmaanteed mustkatte alla viimiseks - Saanika-Martna tee, Liivi-Üdruma tee, Palivere-Keedika tee, Kaasiku-Liivi tee, Nõmmküla-Aulepa tee. Transpordiametile tehakse ettepanek Kaitseväge Piirsalu baasini viiva Baasi tee üleandmiseks riigi omandisse.	RIIK
3.1.8	Kergliiklusteede võrgu laiendamine, seejuures lähtutakse järgmistest prioriteetidest - tee asub asulat läbiva tiheda liiklusega tee kõrval, ühendab elamupiirkonda haridus- või sotsiaalasutuse, tootmisala, ühistranspordipeatuse või muu olulise objektiga, ühendab erinevaid vallasiseseid keskusi või valla keskusi maakonnakeskusega.	RIIK, VALD, PROJEKTID

3.1.9	Koostöö Transpordiametiga järgmiste riigimaanteed ääres asuvate kergliiklusteede planeerimisel ja ehitamisel - Taebla-Kirimäe, Pälli-Vilkla tee, Taebla-Rannaküla (Saunja), Räägu-Rannaküla (Saunja), Risti alevikus Tallinna mnt, Haapsalu mnt, Paldiski mnt ja Lihula mnt suunal, Risti - Kuke, Risti - Piirsalu, Pürksi - Österby, Nõva - Rannaküla, Kullamaa - Koluvere, Kullamaa - Silla - Üdruma, Nõva bussipeatus - Keiburanna (metskonna) tee algus, Keiburanna tee algus - Vaisi bussipeatus, Linnamäe - Linnamäe Peekoni tee, Linnamäe teerist - Pargi tee, Linnamäe - Salajõe - Sutlepa, Priguldi bussipeatus - Pälli tee rist, Võntküla kergtee, Laiküla-Allikotsa-Rõude-Kabelimägi.	RIIK, VALD, PROJEKTID
3.1.10	Liikluse rahustamiseks ja turvalisuse tõstmiseks vajalike rajatiste ehitamine elurajoonidesse ja kooliteele (ristmike ülestõstmine, künnised, liikluspeeglid, teemärgistus jms). Valla asulate liikluskorralduskavade koostamine koostöös TLÜ Haapsalu Kolledžiga.	RIIK, VALD, PROJEKTID
3.1.11	Hajaasustuse meetme raames kodude sissesõiduteede rajamise toetamine.	VALD, RIIK, PROJEKTID
3.1.12	Koostöö Keskkonnaministeeriumi, Haapsalu linna ja teiste institutsioonidega Noarootsi püsiühenduse rajamise ettevalmistamistööde tegemiseks.	RIIK, PROJEKTID

E 3.2. Ühistranspordi võrk on kättesaadav, mugav ja turvaline kõikides valla piirkondades.

Väljakutsed:

1. Teatud piirkondades ühistransport puudub või väga harv.
2. Elu- ja töökohtade vaheline mugav ühistransport, pääs maakonnakeskusesse
3. Turba-Rohuküla raudtee taastamine.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.2.1	Ühistranspordi sõiduplaanide koostamine koostöös Põhja-Eesti Ühistranspordikeskusega ja teenusepakkujaga selliselt, et see kataks võimalikul suurel määral koolitranspordi vajaduse, võimaldaks käia maakonnakeskusesse ja vallas asuvatesse tootmispiirkondadesse tööle ning tagaks piirkondade ühendused.	VALD, PROJEKTID, RIIK
3.2.2	Paindliku õpilastranspordi nõuetekohane korraldamine - avaliku liini puudumisel koolibussiliinide korraldamine või isikliku sõidu kompenseerimine vastavalt volikogu kehtestatud korrale.	VALD, RIIK
3.2.3	Vallasisesel ühistranspordivajaduse väljaselgitamine ning vajadusel maakonnaliinide graafikus muudatuste tegemine.	VALD, RIIK
3.2.4	Ülevallalistele üritustele transpordi võimaldamine.	VALD, PROJEKTID

3.2.5	Ühistranspordipeatuste taristu korrastamine, võimalusel ja vajadusel peatuste valgustamine, koostöös ühistranspordikeskusega sõiduplaanide tagamine peatuses.	VALD, RIIK, PROJEKTID
3.2.6	Bussiootekodade renoveerimine või väljavahetamine.	VALD, RIIK, PROJEKTID
3.2.7	Koostöö tegemine riigi ja kohalikul tasandil Turba-Rohuküla raudtee taastamiseks, osalemine vastavate uuringute, planeeringute ning projektide koostamisel.	RIIK, ERA, PROJEKTID
3.2.8	Raudtee väljaehitamise korral ettevalmistuste tegemine „Pargi ja Reisi“ parklate ehituseks Taebla, Palivere ja Risti jaamades.	RIIK, VALD PROJEKTID

E 3.3. Vallas on kaasaegne vee- ja kanalisatsiooniteenus.

Väljakutsed

1. Veevarustusseadmete ja reoveepuhastite puudumine ja olemasolevate kaevude halb joogivee kvaliteet hajaasustusaladel.
2. Ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemi (sh pumplad, reoveepuhastid) puudumine või kehv seisukord mõnes piirkonnas.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.3.1	Lääne-Nigula valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamine vastavalt aastateks 2020-2032 kinnitatud kavale.	VALD
3.3.2	Koostöös AS-ga Haapsalu Veevärk Taebla aleviku (Vana-Taebla) ÜVK väljaehitamine.	VALD, PROJEKTID
3.3.3	Koostöös AS-ga Haapsalu Veevärk Piirsalu küla ÜVK rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID
3.3.4	Koostöös AS-ga Matsalu Veevärk Rõude küla ÜVK rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID
3.3.5	Koostöös AS-ga Haapsalu Veevärk Nõva, Rannaküla ja Variku ÜVK s rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID
3.3.6	Pürksi piirkonna ja Dirhami keskuse ÜVK piirkonna laiendamine.	VALD, PROJEKTID
3.3.7	Palivere aleviku ÜVK laiendamine (Kuliste Aasa suvilapiirkond).	VALD, ERA, PROJEKTID
3.3.8	Hajaasustuse programmis osalemine, kus valla prioriteediks on lastega perede ning puuetega inimeste toetamine.	VALD, RIIK, ERA
3.3.9	Osmussaarele veetrassi ja tuletõrje veevõtukoha rajamine.	VALD, PROJEKTID

E 3.4. Tagatud on energiasäästlik ja tarbijale võimalikult soodne soojatootmine.

Väljakutsed:

1. Vald on osade katlamajade omanik.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.4.1	Valla omandis olevatele katlamajade haldamise üleandmine OÜ-le Lääne-Nigula Varahaldus.	VALD

E 3.5. Tänavavalgustuse võrk on kaasajastatud ning kasutusele on võetud energiasäästlikud lahendused.

Väljakutsed:

1. Renoveerimata ja energiat raiskav valgustussüsteem.

2. Tänavavalgustus ei kata kõiki olulisi piirkondi või üksikobjekte.
- 3.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.5.1	Uue tänavavalgustuse ehitamisel on prioriteediks asulate, laste koolitee, bussipeatuste, mänguväljakute, avalike objektide juurdepääsuteede ja kergliiklusteede valgustus.	VALD, PROJEKTID
3.5.2	Tänavavalgustuse rekonstrueerimisel energiasäästlike lahenduste kasutuselevõtt- LED-lambid, nn „targad lahendused“, kaasaegsed juhtimissüsteemid jms.	VALD, PROJEKTID
3.5.3	Päikesepaneelidel põhinevate bussipeatuste valgustite ja muude üksikvalgustite kasutamine (piirkondades, kus uute liitumiste väljaehitamine ei ole otstarbekas).	VALD, PROJEKTID
3.5.4	Taebla, Nigula ja Pälli asulate tänavavalgustuse rekonstrueerimine,	VALD, PROJEKTID
3.5.5	Pürksi ja Sutlepa keskuste tänavavalgustuse rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID
3.5.6	Kullamaa tänavavalgustuse rekonstrueerimine ja laiendamine järv-puhkealani.	VALD, PROJEKTID
3.5.7	Ristil ja Piirsalus tänavavalgustuse rekonstrueerimine ja laiendamine.	VALD, PROJEKTID

E 3.6. Valla kõrge miljööväärtus, heakorrastatud ja kasutatavad pargid ja haljasalad, kaunimate kodude tunnustamine, lagunevate hoonete likvideerimine.**Väljakutsed:**

1. Asulate keskused vajavad korrastamist ja kaasajastamist.
2. Vähe erinevaid väikevorme (mänguväljakud, pingid, prügikastid, lillepeenrad jms).
3. Piirkonniti tühjad, maastikupilti reostavad ja kasutuseta korterelamud, põllumajandus- ja tööstushooned.
4. Kinnistute omanike motivatsioon oma elukoha ümbrust korrastada.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.6.1	Asulate keskuste arhitektuuri- ja maastikukujunduse projektide koostamine.	VALD, PROJEKTID
3.6.2	Avalike alade niitmine, väikevormide paigaldamine, hooldamine jne elukeskkonna visuaalse heaolu arendamiseks.	VALD
3.6.3	Avalike mänguväljakute, rulaparkide tehnilise seisukorra regulaarne kontroll, vajadusel väljakute remont, uute elementide paigaldamine.	VALD, PROJEKTID
3.6.4	Rulaparkide ehitus ja hooldus suuremates piirkonna keskustes.	VALD, PROJEKTID
3.6.5	Väikevormide (prügikastid, pingid, rattahoidjad, lillekastid jms) paigaldamine asulatesse, inventari hankimine kohalike kaupade müüjate tarvis (laadaplats, müügikohad).	VALD, PROJEKTID
3.6.6	Osalemine ülemaakonnalistel ja üle-eestilistel „Kauni kodu“, „Kauni küla“ ja heakorrastatud omavalitsuse konkurssidel, heakorrakonkursside korraldamine.	VALD
3.6.7	„Kolemajade“ kaardistamine, omanike väljaselgitamine, lahenduste leidmine, vajadusel valla omandisse saamine ning erinevate projektmeetmete abil lammutamine. Prioriteediks on asulate keskustes asuvate kolemajade lammutamine.	VALD, PROJEKTID, ERA
3.6.8	Valla heakorra eeskirja täitmise järelevalve, asjakohaste meeldetuletuste saatmine kinnistute omanikele, omanikega lahendused miljööväärtuse parandamiseks.	VALD
3.6.9	Taebla Tammepargi arendamine vastavalt DP-le, kultuuri- ja spordisündmuste läbiviimiseks vajaliku taristu loomine.	VALD, RIIK, PROJEKTID

3.6.10	Kuliste Aasa arendamine, kultuurisündmuste läbiviimiseks vajaliku taristu ehitus, elektriühenduse ehitus. Alale sobiva kasutusfunktsiooni leidmine, vajadusel sellekohase ideekonkursi korraldamine.	VALD, PROJEKTID
3.6.11	Risti pargi kultuuri- ja spordikompleksi terviklik väljaarendamine kultuurisündmuste korraldamiseks ja aktiivse liikumise harrastamiseks vajaliku taristu ehitus (kõlakoja ja tantsuplatsi rekonstrueerimine, valgustus, elektriühendus, vabaõhu spordirajatised jms).	VALD, PROJEKTID
3.6.12	Kullamaa Rohumäe arendamine, kultuurisündmuste läbiviimiseks vajaliku taristu ehitus (laululava, pingid, valgustus, elektriühendus).	VALD, PROJEKTID
3.6.13	Linnamäe Pargi arendamine, kultuurisündmuste läbiviimiseks vajaliku taristu ehitus (pingid, valgustus, elektriühendus, kõlakoja remont).	VALD, PROJEKTID
3.6.14	Pürksi mõisapargi arendamine, kultuurisündmusteks ja vaba aja veetmiseks vajaliku taristu ehitamine.	VALD, RIIK, PROJEKTID
3.6.15	Nõva mõisapargi korrastamine ja loodusõppe keskkonnaks kujundamine.	VALD, PROJEKTID
3.6.16	Avalike ujumiskohtade arendamine ning korrastamine, ujumiskoha jaoks vajaliku piirkonda sobituv taristu ehitus (nt käimlad, riietuskabiinid, liiva-alad, juurdepääsud, parkimisplatsid).	VALD, PROJEKTID
3.6.17	Läänemaa Tervisetee korrashoid koostöös SA Põhja-Läänemaa Turismi- ja Spordiobjektide Halduskeskusega, terviseteel asuvate ja endise raudteega seotud objektide väärtustamine ja võimaluste piires korrastamine.	VALD, PROJEKTID
3.6.18	Kalmistute inventariseerimine aastaks 2024, piirdeaedade ja parklate korrastamine, kabelite/jutlustusmajade korrashoid, käimlate rajamine ning infotahvlite paigaldamine.	VALD, PROJEKTID, ERA

E 3.7. Mõtestatud eluasemepoliitika elluviimine koostöös korteriühistute ja majaomanikega.

Väljakutsed:

1. Mittetoimivad korteriühistud.
2. Korterelemud valdavalt renoveerimata.
3. Kaasaegsete elamispindade puudus.
4. Üüriturud puudub.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
3.7.1	Munitsipaalüürimajade ehitamine arvestades ettevõtjate tööjõuvajadusi ning piirkonna eluasemete olukorda.	VALD, RIIK, PROJEKTID, ERA
3.7.2	KÜ-de nõustamine elamute renoveerimiseks, riiklikes programmides (KredEX) osalemiseks ja rahastuse taotlemiseks kortermajade renoveerimiseks.	VALD, PROJEKTID
3.7.3	Eramute omanike nõustamine erinevatest toetusmeetmetest raha taotlemisel.	VALD, PROJEKTID

E 3.8. Lääne-Nigula vallas on keskkonnasõbralik elukeskkond.

Väljakutsed:

1. Vähenenud keskkonnateadlikkus jäätmete käitlemisel (nt sorteerimisel).
2. Keskkonnakaitse ja igapäevase majandustegevuse vastuolu.
3. Maavarade kaevandamisest tulenevad keskkonnamõjud.
4. Haapsalu Tagalahe ja Noarootsi jäänukjärvede ning jõgede suudmete kinnikasvamine.
5. Taastuvenergia võimaluste kasutamine, erasisikute sõltumatu energiatarve.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
--	---------------	-------------

3.8.1	Läänemaa omavalitsuste ühise jäätmekava 2022-2026 elluviimine.	VALD
3.8.2	Läänemaa kohalike omavalitsuste ühise kliima- ja energiakava rakendamine.	VALD
3.8.3	Sorteeritud jäätmete äraandmise võimaluste parandamine, ohtlike jäätmete kogumisringide korraldamine. Jäätmeteadlikkusele suunatud tegevuste ja teavituste korraldamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
3.8.4	Korraldatud jäätmeveo rakendamine kõigis valla piirkondades.	VALD, PROJEKTID
3.8.5	Keskkonda säästva ja jätkusuutliku kasutamise võimaluste õppe laiendamine koolide õppekavades.	VALD, PROJEKTID
3.8.6	Keskkonnanõuete täitmise üle järelevalve tegemine ja probleemsetes piirkondades keskkonnaseisundi monitooring, ekspertarvamuste koostamises osalemine ning lahendusvariantide otsimine.	VALD, RIIK
3.8.7	Koostöö Keskkonnaministeeriumi- ja ametiga piirkonna elanike ja Niibi turbaraba omanikega Salajõe piirkonna veeprobleemide lahendamisel ja sellekohastes projektides osalemine.	VALD, ERA, PROJEKTID
3.8.8	Koostöö Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaametiga, KIK-iga Vööla mere ja Kudani järve ökoloogilise seisundi parandamine (Kudani järve ja Vööla mere ühenduse taastamine, Vööla mere süvendamine, kanali ehitamine veevahetuse parandamiseks Tagalahe ja Hara lahe vahel).	RIIK, PROJEKTID
3.8.9	Koostöö Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaametiga ning Haapsalu linnaga Haapsalu Tagalahe probleemide lahendamisel (st Tagalahte suubuvate jõgede suudmealade puhastamine).	RIIK, PROJEKTID
3.8.10	Avalike juurdepääsude tagamine kallasrajale ja nende tähistamine.	VALD, PROJEKTID
3.8.11	Toetame ja tunnustame Silma Õpikoja ja RMK tegevust laste keskkonnahariduse korraldamisel.	VALD, PROJEKTID
3.8.12	Taastuvenergia võimaluste kasutamine eramajapidamistes keskkonnanõuete ja sõltumatuse tagamiseks.	ERA
3.8.13	Hajaastustuse meetme raames sõltumatute energialahenduste kasutusele võtmine majapidamistes, kus elektriühendus üldse puudub.	ERA, VALD, PROJEKTID

Mõõdikud - Eesmärk 3. Lääne-Nigula vald on hästi toimiva ning vajadustele vastava taristuga omavalitsus.

Mõõdik	Baastase 2022	Sihtväärtus 2030
Mustkattega teede osakaal valla teedest	~21%	~25%

E 4. Avatud, innovaatiline ja kogukonda kaasav juhtimine

Soovitud seisund:

Valla otsustusprotsess on läbipaistev, avalikkusel on ligipääs kohaliku võimu tegevust puudutavale teabele. Valla juhtimine on strateegiline, avatud ning innovaatiline.

Elanike, kogukondade ja ettevõtjatega ollakse dialoogis, nad on partneriks ja neil on võimalus osaleda neid puudutavate otsuste ettevalmistamisel.

Strateegiliste tegevuste ja investeeringute kavandamine toimub keskselt, kohapealsete küsimuste arutamine ja lahenduste leidmine võimalikult „rohujuure“ tasandil - iga kogukond on omanäoline ja väärib eraldi lähenemist.

Valla juhtimises ja vallavara halduses kasutatakse kaasaegseid lahendusi, IKT taristu on standardiseeritud, jätkusuutlik ja turvaline. Kodanikule osutatavate e-teenuste osakaalu on suurendatud.

E 4.1. Tegusad ja kaasatud kogukonnad.

Väljakutsed:

1. Kogukondade huvide ja eripära arvestamine.
2. Praktika kodanikuühenduste ja külavanemate kaasamisel, toetamisel ja rahastamisel on olnud väga erinev, erinev ka kodanikuühiskonna aktiivsus piirkonniti.
3. Kodanikuühenduste ootused vallapoolsele rahalisele toetusele on suuremad, kui vallal on võimalik anda.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
4.1.1	Vallajuhtimise arendamine võrgustikupõhiselt, osavallakogude kaasamine kohaliku elu küsimuste lahendamisse ning otsustusprotsessi.	VALD
4.1.2	Volikogu istungitest toimuvad avalikud videoülekanded, mis on järelevaadatavad. Avalikkusele on kättesaadavad enne istungit päevakord ja materjalid ning tehtud otsustest istungi järgselt kirjalik kokkuvõte.	VALD, PROJEKTID
4.1.3	Avalikkusele on kättesaadavad osavallakogude istungite toimumise ajad ja päevakord ning tehtud otsustest istungi järgselt kirjalik kokkuvõte.	VALD
4.1.4	Vallas toimuva info vahendamine läbi valla ajalehe, veebilehe ja valla sotsiaalmeedia kontode.	VALD
4.1.5	Ettevõtjate, kodanikuühenduste, korteriühistute ümarlaudade korraldamine.	VALD
4.1.6	Noortevolikogu tegutseb volikogu juures ning esindab valla noorte huve.	VALD
4.1.7	Vallaelu paremaks korraldamiseks vajadusel elanike tagasisideküsitluste läbiviimine ning Minuomavalitsus (https://minuomavalitsus.fin.ee/) hinnangute jälgimine.	VALD
4.1.8	Kaasava eelarve jätkuv rakendamine, veebipõhiste e-menetluskeskkondade kasutamine.	VALD
4.1.9	Ühtsete avalikes huvides tegutsevate kodanikuühenduste ja külavanemate kaasamine ning rahastamise mudeli rakendamine.	VALD
4.1.10	Kodanikuühiskonna institutsioonidega pidev ja regulaarne infovahetus.	VALD, ERA
4.1.11	Kogukondade eestvedajate le ümarlaudade ja infopäevade korraldamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
4.1.12	Külamajade, kultuurimajade, vabaajakeskuste toetamine, et nad kujuneksid mitmekülgse kultuurielu keskusteks.	VALD, PROJEKTID, ERA
4.1.13	Koostöö Lääne praostkonnaga.	VALD, ERA

E 4.2. Vallajuhtimine on efektiivne, kaasav ja innovaatiline ning toimub pidev organisatsiooni arendamine.

Väljakutsed:

1. Tänapäevaste juhtimismeetodite kasutusele võtmine.
2. IKT võimaluste kasutusele võtmine.
3. Kaasaegsed ja kasutajasõbralikud valla ja selle allasutuste veebilehed.
4. Sotsiaalmeedia võimalustega kaasas käimine.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
4.2.1	Asutuste IKT riist- ja tarkvara keskne uuendamine ning tänapäevaste ühtsete e-lahenduste, DHS-i, paberivaba asjaajamise, kasutajakeskkondade, kaugtöövõimaluste ja infosüsteemide juurutamine.	VALD, PROJEKTID
4.2.2	Ühtse andmekaitsepoliitika rakendamine.	VALD, PROJEKTID
4.2.3	ISKE-lt (infosüsteemide kolmeastmeline etalon turbe süsteem) üleminek E-ITS-le (Eesti infoturbestandardi kaheastmeline etalon turbe süsteem) aastaks 2024.	VALD
4.2.4	Valla teenuste analüüsimine ja parendamine võttes arvesse minuomavalitsus.ee teenustasemetete hinnanguid.	VALD, PROJEKTID
4.2.5	Visuaalselt ühtse identiteedi, sealhulgas stiiliraamatu rakendamine.	VALD, PROJEKTID
4.2.6	Valla ja selle asutuste veebilehed on kaasaegsed, uuendatud ja kasutajasõbralikud. Valla sotsiaalmeedia kontodel jagatakse vallaga seotud asjakohast infot.	VALD
4.2.7	Lääne-Nigula valla ajalehe koostamine ja välja andmine koostöös valla asutuste, elanike ja partneritega, eesmärgiga jagada infot ja kajastada vallas toimuvaid tegevusi. Vallaleht jõuab igasse Lääne-Nigula vallas olevasse postkasti.	
4.2.8	Ametnikkonna professionaalsuse ning erialase ettevalmistuse tagamine, pidev ja eesmärgipärane koolitamine, teenistujate koolituskava.	VALD, PROJEKTID
4.2.9	Töökeskonna regulaarne analüüs, töökeskonna ning rahulolu hindamine.	VALD
4.2.10	Valla konsolideeritud üksustele ühiste tugiteenuste - raamatupidamine, hanked, IKT - arendamine.	VALD

E 4.3. Tagatud on vallale kuuluva vara tõhus haldamine ja avalike hoonete energiasääst.

Väljakutsed:

1. Amortiseerunud ja madala energiatõhususega avalikud hooned;
2. Ebaefektiivne pinnakasutus, sh mõnes kohas ruumi puudus ja teises kohas ruumide liigne suurus;
3. Kinnisvarahalduse ja tugiteenuste kvaliteet ja arendamine.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
4.3.1	Avalike hoonete energiakasutuse pidev jälgimine ja info arvesse võtmine järgmiste investeeringute planeerimisel.	VALD
4.3.2	Asutuste toidlustusteenuse kvaliteedi monitooring, võimalusel ühtse toidulao programmi ja menüüde kasutusele võtmine, ühiste toiduainete hangete korraldamine.	VALD

4.3.3	Võimaluste otsimine tootlustusteenuse efektiivsemaks korraldamiseks (tootlustamine asulapõhiselt ühiskööride baasil, mõjuval põhjusel tootlustusteenuse sisse ostmine).	VALD
4.3.4	Avalike hoonete energiasäästu võimaldavate tehnoloogiliste investeeringute tegemine (päikeseelektrijaamad, LED-lambid, ökonoomsem ja innovaatilisem elektri- ja küttesüsteem jne).	VALD, PROJEKTID
4.3.5	Asutuste kinnisvara hooldusteenuse ja haldamise ühishangete läbiviimine ning tugiteenuste (sh kinnisvarahaldus, IKT hooldus) ühtne tagamine.	VALD
4.3.6	Taebla kooli spordihoone remont ja staadioni ehitus 2022+. Taebla vana koolimaja renoveerimine.	VALD, PROJEKTID
4.3.7	Taebla lasteaia piirdeaia ja õueala uuendamine.	VALD, PROJEKTID
4.3.8	Kullamaa Keskkooli energiasäästlikkuse tõstmine (soojustamine, küttesüsteemide rekonstrueerimine, ventilatsioon), siseruumide renoveerimine. Kooli võimla rekonstrueerimine ja laiendamine viisil, mis võimaldab sinna rajada täismõõtetes võrkpalliväljaku. Staadioni rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID
4.3.9	Lasteaiakohtade vajaduse prognoosimine ja põhjendatul juhul lisarühmade kavandamine või muude vajalike investeeringute planeerimine.	VALD
4.3.10	Martna vallamaja soojustamine ning akende vahetus.	VALD, PROJEKTID
4.3.11	Martna koolimaja uue hoone ehitamine või täielik rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID
4.3.12	Võimaluste otsimine Rõude külakeskuse hoone paremaks kasutamiseks ning hoone rekonstrueerimiseks multifunktsionaalseks külakeskuseks.	VALD, ERA, PROJEKTID
4.3.13	Ühendatud hooldekodude arendamine s.h hoonete korrastamine (Risti vana maja osa), uute hoonete rajamine (Oru mõisaparki või mujale Lääne-Nigula piirkonda).	VALD, PROJEKTID, ERA
4.3.14	Risti koolihoone soojustamine ja ventilatsiooni väljaehitamine (sh osaline akende vahetus), koridoride remont ja klassiruumide kaasajastamine.	VALD, PROJEKTID
4.3.15	Risti teeninduskeskuse pööningu soojustamine.	VALD
4.3.16	Risti lasteaiahoone fassaadi uuendamine ja soojustamine, ventilatsiooni projekteerimine ja väljavahetamine.	VALD, ERA, PROJEKTID
4.3.17	Oru Kooli hoone soojustamine, välisvoodri uuendamine, akende vahetus, ventilatsiooni uuendamine, sadevee lahendus kooli territooriumile.	VALD, PROJEKTID
4.3.18	Oru Kooli ruumipuuduse lahendamine (nt moodulite paigaldamisega).	VALD, PROJEKTID
4.3.19	Linnamäe lasteaia hoone ja õueala terviklik rekonstrueerimine ja laiendamine.	VALD, PROJEKTID
4.3.20	Palivere Põhikooli hoone terviklik rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID
4.3.21	Palivere Noortekeskuse hoone soojustamine, arvestades seejuures ajaloolise interjööri säilimist (hoone sokli soojustamine, avatäidete soojapidavuse tõstmine, pööningu soojustamine), elektriradiaatorite asendamine öhksoojuspumbaga 2022+.	VALD, PROJEKTID
4.3.22	Palivere Spordihoone rekonstrueerimine sh seinte soojustamine ja ventilatsiooni väljaehitamine.	VALD, PROJEKTID
4.3.23	Noarootsi õpilaskodu hoone korrastamine.	VALD
4.3.24	Taebla kultuuri- ja spordikeskuse hoone renoveerimine.	VALD, PROJEKTID
4.3.25	Sireli sotsiaalmaja (Risti) soojustamine, katuse ja küttesüsteemide rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID
4.3.26	Pürksi sotsiaalmaja küttesüsteemi rekonstrueerimine, hoone soojustamine.	VALD, PROJEKTID

4.3.27	Noarootsi osavallamaja soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine.	VALD, PROJEKTID
4.3.28	Nõva kooli võimla akustika parandamine ning lava renoveerimine võimaldamaks saalis korraldada kultuuriüritusi.	VALD, PROJEKTID
4.3.29	Avalike hoonete jooksev sanitaarremont sh küttesüsteemide regulaatorite paigaldamine, torude soojustamine, LED-lampide paigaldus, sanitaarsõlmede remont, põrandate, seinte ja lagede värskendamine jms väiketööd.	VALD
4.3.30	Avalikuks otstarbeks mittevajaliku vallavara võõrandamine.	VALD
4.3.31	AS Lääne-Nigula Varahalduse rakendamine vallale kuuluva kinnisvara majandamise korraldajana.	VALD
4.3.32	Martna Lasteaia rekonstrueerimine.	RIIK, VALD, PROJEKTID

E 4.4 Lääne-Nigula vald on piirkondliku koostöö eestvedaja, aktiivne partner maakondlikes, üleriigilistes ja rahvusvahelistes projektides.

Tegevussuunad:

	Tegevussuunad	Rahastamine
4.4.1	Koostöö Läänemaa arendamiseks SA Läänemaa raames.	VALD
4.4.2	Koostöö naaberomavalitsustega piirkondliku iseloomuga avalike teenuste tagamiseks ja piirkonnaülestes taristute planeerimisel (nt matka- ja puhkealad, ühistransport jm).	VALD
4.4.3	Osalemine piirkonna arengule ja avalike teenuste tagamisele suunatud koostööorganisatsioonides (SA Läänemaa, MTÜ Põhja-Eesti ÜTK, MTÜ Kodukant Läänemaa, MTÜ Terra Maritima jt).	VALD
4.4.4	Rahvusvaheliste kontaktide laiendamine vallaelu paremaks korraldamiseks, olemasolevate kontaktide hoidmine.	VALD, PROJEKTID

Mõõdikud - Eesmärk 4. Avatud, innovaatiline ja kogukonda kaasav juhtimine.

Mõõdik	Baastase 2022	Sihtväärtus 2030
Valla tase Minuomavalitsus (https://minuomavalitsus.fin.ee/) "Valitsemine" valdkonnas	Tase 5	Tase 6

5. Arengukava elluviimisega seotud riskid

Lääne-Nigula valla arengukavas seatud eesmärkide ja ülesannete täitmise saavutamisel saab välja tuua järgmised olulised riskid ning võimalused nende maandamiseks:

R1. Majandusolude halvenemine ja eelarveliste vahendite nappus arengukavas kavandatu elluviimiseks, projektidega loodetud välisrahastus ei kata vajadust.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Jõupingutused eelarvetulude laekumise suurendamiseks (rahvastikuregistri korrastamine, munitsipaalasutuste parem majandamine, osutatavate teenuste hindade korrigeerimine, erasektori kaasamine, valla aktiivne turundamine uute elanike sisseandeks jms).
- Konservatiivne eelarvepoliitika, püsikulude kontrolli all hoidmine, majandusolude halvenemisest tingitud inflatsiooniga arvestamine ja vallavara heaperemehelik kasutamine (energia kokkuhoid, vahendite sihtotstarbeline kasutamine jms).
- Kompetentsi kasvatamine projektide koostamiseks, soovide põhjendatuse ja nende kaalutluse suurendamine, lobitöö rahastajate ringis.
- Koostöö naaberomavalitsustega ühtse teenuspiirkonna moodustamiseks ja teenuste osutamise mastaabisäästu saavutamine (üld- ja huviharidus, ühistransport, ühishanked jt).

R2. Poliitiline ebastabiilsus ja järjekindla pühendumuse puudumine otsustes, valla maine langus.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Vallavolikogu ja -valitsuse, osavallakogude järjekindel avalikest huvidest kantud valla kestlikkust suurendav tegevus, investeeringute tagamine kokkulepitud tegevustesse.
- Poliitikute ja ametnike aus ja avalik arutelu valla arengust, kõigi valla käekäigust huvitatute kaasamine otsustusprotsessi.
- Teadmispõhisus ja analüütiliste oskuste arendamine, volikogu liikmete ja ametnike kompetentsi suurendamine ja asjatundjate kaasamine.
- Valla mainekujundusega teadlik tegelemine, positiivse kuvandi levitamine ja valla aktiivne esitlemine elu- ja töökohana- ning külastuse sihtkohana erinevatel kohtumistel, seminaridel, konverentsidel jms.

R3. Elanike majandusliku olukorra halvenemine, oodatust suuremad kulud sotsiaalkaitsele.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Valla ettevõtluspoliitika teostamine, mis on suunatud töökohtade loomisele, uutele investeeringutele, töötute abistamisele ja arengualade tulemuslikule kasutuselevõtmisele.
- Sihtrühmadele suunatud ennetava tegevuse ja kompleksse vajadusepõhise teenuste osutamise rakendamine, abivajajate julgustamine sotsiaalvõrgustikku pöördumisel, konkreetsete toetuste/teenuste tagamine sihtrühmadele.
- Valmisoleku suurendamine kriisidega toimetulekuks, vabatahtlike kaasamine ja ligimese hoolivusele suunatud tegevuste võimestamine läbi koostöö eri osapooltega (vallavalitsus, mittetulundussektor, religiooniasutused, sotsiaalsed ettevõtjad jne).
- Abivajajate psühholoogiline, pereelu, toimetuleku, tööõiguse ja ettevõtlusega alustamise alane nõustamine ja koolitamine.

- Vabaühenduste arengu toetamine ja kogukonnateenuste osutamise delegeerimine kohtadele.

R4. Valla keskkonnaseisundi ja miljööväärtuse halvenemine, külastajate arvukuse langus ja vähene huvi turismi- ning puhkemajanduse teenuste tarbimiseks.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Inimeste keskkonnateadliku käitumise propageerimine, külastajate liikumise organiseeritud korraldamine ja selleks vajaliku taristu rajamine.
- Planeerimisalase tegevuse tõhustamine, ehitusjärelevalve ja heakorranõuete rakendamine, elanike ja ettevõtete initsiatiivide toetamine heakorra, valla miljööväärtuse ja keskkonnavalase teabe alal.
- Keskkonnaseire ja keskkonna-alase järelevalve, keskkonnohtude kaardistamine ja kriisireguleerimisplaani koostamine, õppuste läbiviimine elanike tervise ja vara kaitsmiseks.
- Valla külastusobjektide viidastamine ja nende varustamine teabega, osalemine riiklikes ning rahvusvahelistes keskkonnaprojektides.

R5. Vähene koostöö poliitikute, keskvalitsuse ja naaberomavalitsustega, tagasihoidlik võimekus vallaelu protsesse ja teenuste osutamist ohjata.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- Regulaarsed kohtumised parlamendisaadikute, ministeeriumite ja naaberomavalitsuste juhtidega, arengusihside selge sõnastamine ja lahendusteks koostöö kandepinna teadlik laiendamine.
- Valla hallatavate asutuste töö tõhustamine, teenuste osutamise optimeerimine ja uudsete lahenduste kasutuselevõtt (teenuste miinimumnõuete kehtestamine, e-teenuse osutamine, sotsiaalmeedia kasutamine jms).
- Rahvusvahelise koostöö laiendamine, aktiivne osalemine piirkondlikes projektides ja investeeringutaotluste tegemises.

Riskide maandamine on osa valla juhtimisest ja neid võetakse arvesse valla igapäevases juhtimises ja arengukava elluviimisel ning seire läbiviimisel.

6. Arengukava seire ja muutmine

Lääne-Nigula valla arengukava seire toimub kord aastas. Selle käigus koostatakse valla allüksuste poolt ülevaade arengukava täitmise käigust, ajakohastatakse valda iseloomustav statistiline materjal, täpsustatakse lahendamist vajavad probleemid ja tegevused. Olulisel kohal on tegevuskava ja investeeringute tabelite läbiarutamine ning nende ajakohastamine nelja aasta perspektiivis koos valla eelarveliste vahendite kasutamise läbiarutamisega. Arengukava on aluseks kohaliku omavalitsuse üksuse eelarve koostamisel, kohustuste võtmisel, varaga tehingute tegemisel, investeeringute kavandamisel ning investeeringuteks toetuse taotlemisel. Arengukava peab arvestama valla üldplaneeringut.

Arengukava tegevuste täitmist mõõdetakse valgusfoori meetodil:

- **PUNANE** - tegevust pole alustatud. Tegevuse suhtes pole midagi toimunud, puuduvad konkreetsed vastutajad, tähtajad ja ressursid.
- **KOLLANE** - määratud lõpptähtajaga tegevus on täitmisel ning senine elluviimine on toimunud plaanipäraselt. Määratud on vastutaja ja konkreetne tähtaeg.
- **ROHELINE** - tegevus on teostatud.
 - **HELEROHELINE** - tegemist on iga-aastase perioodilise jätkutegevusega, mis selleks aruandlusperioodiks on täidetud, kuid mida tuleb uuel aastal uuesti teha.

Lääne-Nigula valla arengukava menetletakse vastavalt valla arengukava ja eelarvestrateegia koostamise, menetlemise ja muutmise korrale.

7. Investeeringute kava

Investeeringute kava esitatakse Lääne-Nigula valla eelarvestrateegia koosseisus.

Lisa

Lääne-Nigula valla rahvastiku ja koolikohtade vajaduse prognoos

Andmed viimati uuendatud 2023 aastal, kus ei ole viidatud teisiti.

1.1 Rahvastiku ülevaade ja analüüs

Rahvastikuregistri andmetel elab seisuga 01.07.2023 Lääne-Nigula vallas 7253 inimest, neist mehi 3733 (51,4 %) ja naisi 3520 (48,6 %). Nagu Läänemaal keskmiselt, nii ka Lääne-Nigula vallas on elanikkond vananev - kuni 19-aastaste osakaal elanikkonnast jääb alla nii Eesti keskmisele kui ka vanematele vanusegruppidele - st üle 40-aastastele - maakonnas. Lähikümnendil sisenevad viljakasse ikka väiksemad põlvkonnad, mis võib tuua kaasa omakorda sündide arvu kahanemise.

Täpsema pildi Lääne-Nigula valla elanike jaotusest soo ja vanuse lõikes annab tabel 1.

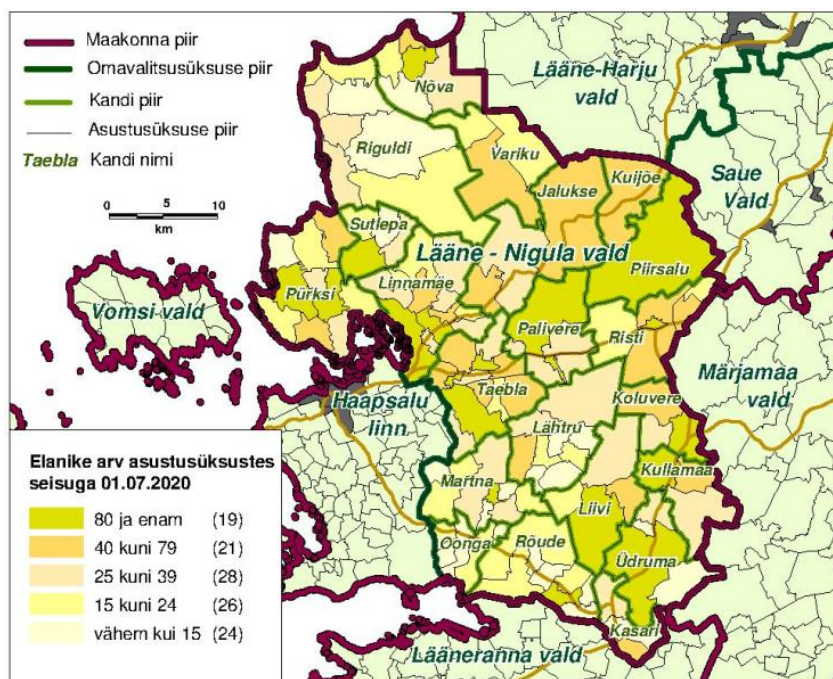
Tabel 1. Vanusegrupid Lääne-Nigula vallas 2023 (Allikas: rahvastikuregister, seisuga 01.07)

Vanusgrupp	Arv 2023			Osakaal
	M	N	Kokku	
65+ (sünd. kuni 1958 k.a)	714	1009	1723	23,8%
55 - 64 (sünd. 1959-1968)	573	538	1111	15,3%
26 - 54 (sünd. 1969-1997)	1467	1142	2609	36,0%
19 - 25 (sünd. 1998-2004)	210	193	403	5,6%
16 - 18 (sünd. 2005-2007)	119	102	221	3,0%
7 - 15 (sünd. 2008-2016)	381	337	718	9,9%
0 - 6 (sünd. 2017-2023)	269	199	468	6,5%
Kokku	3733	3520	7253	

Näeme, et suurim vanusrühm on tööealised vanuses 26-54 aastat (36,0%), kus on jälgitav ka disproportsioon meeste ja naiste arvus esimeste kasuks. Selline olukord viitab pruudidprobleemile maapiirkonnas. Vanusrühm 65+ moodustab 23,8% rahvastikust. Ka siin on naiste osakaal meestega võrreldes oluliselt suurem ja selle põhjuseks on meeste madalam keskmine eluiga võrrelduna naistega.

Viimase kolmeteistkümnne aastaga on toimunud vallas elanikkonna vananemine. 65+ elanike vanusgrupp on kasvanud 18,1 protsendilt 23,2 protsendini. Vaadates Läänemaad tervikuna on üle 65-aastaseid kõige vähem Lääne-Nigula vallas.

Rahvastik paikneb vallas ebaühtlaselt. Enim elanikke on valla keskosas, mida läbib Tallinn-Haapsalu maantee ja mille vahetus läheduses on valla suuremad elanike arvuga asulad Taebla, Palivere ja Risti. Rahvastiku paiknemist mõjutab maakonna hõre asustus - elanikkond on koondunud suuremate transpordikoridoride, Haapsalu keskuse ning tömbekeskuste (nt koolide) ümber.

Lääne-Nigula valla administratiivpiirid ning elanike arv asustusüksustes seisuga 01.07.2020.

1.2 Rahvastiku-, lasteaia- ja koolikohtade vajaduse prognoos Lääne-Nigula vallas kuni aastani 2035.

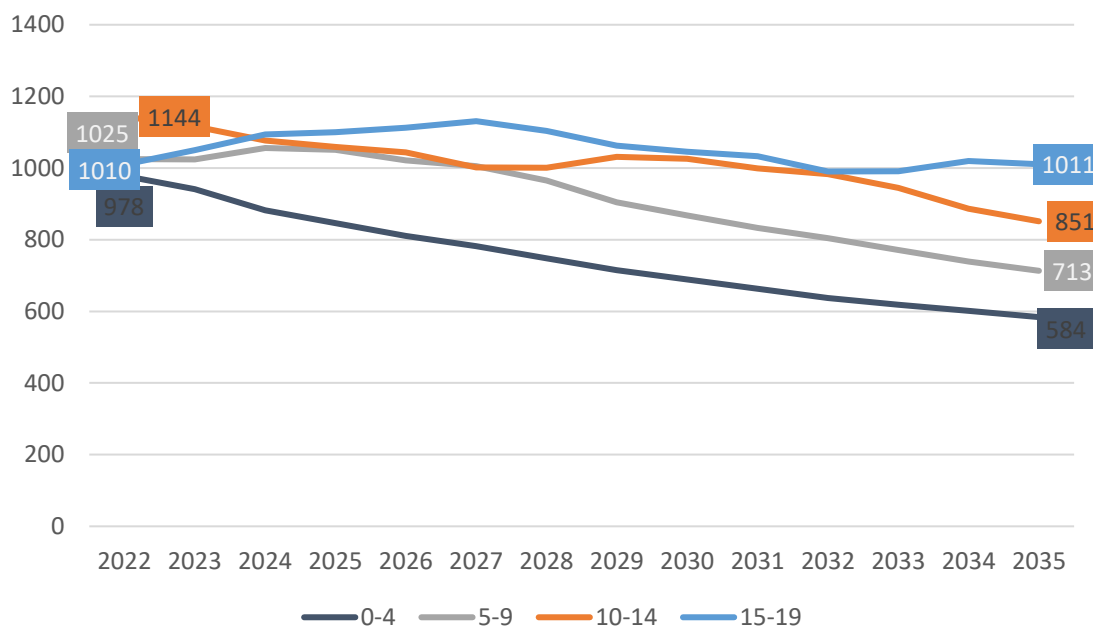
Prognoos on koostatud lähtudes AS Civitta Eesti 2023a tööst „Läänemaa rahvastiku ja koolivõrgu analüüs ning rahvastiku ja hariduse teenusevajaduse prognoos“.

1.2.1 Rahvastikuprognoos Läänemaal

Rahvastiku arengu prognoosi aastani 2035 aluseks on Läänemaa elanike tegelik arv vanuserühmade kaupa Rahvastikuregistri järgi aastatel 2021 ja 2022 ning Statistikaameti prognoositav rahvaarv maakonna ja vanuserühma järgi⁴. Statistikaameti prognoosides on arvutatud iga järgmise aasta rahvastik sündimuse, suremuse ja rände trendide alusel soo ja vanuse alusel. Oluline on märkida, et prognoosis esitatud näitajad on arvutuslikud, hetkeolukorrast lähtuvad ja iseloomustavad ühte võimalikku arengut.

Kui lähtuda 2022. aastal Läänemaal elavate inimeste arvust (20 478), siis võime eeldada, et järgmisel kümnendil väheneb maakonna elanike arv. 2035. aastal elab Läänemaal prognoosi järgi 2 887 inimest vähem kui 2022. aastal ehk 17 591 inimest, seega väheneb rahvastik arvutuslikult ligikaudu 14,1% võrra.

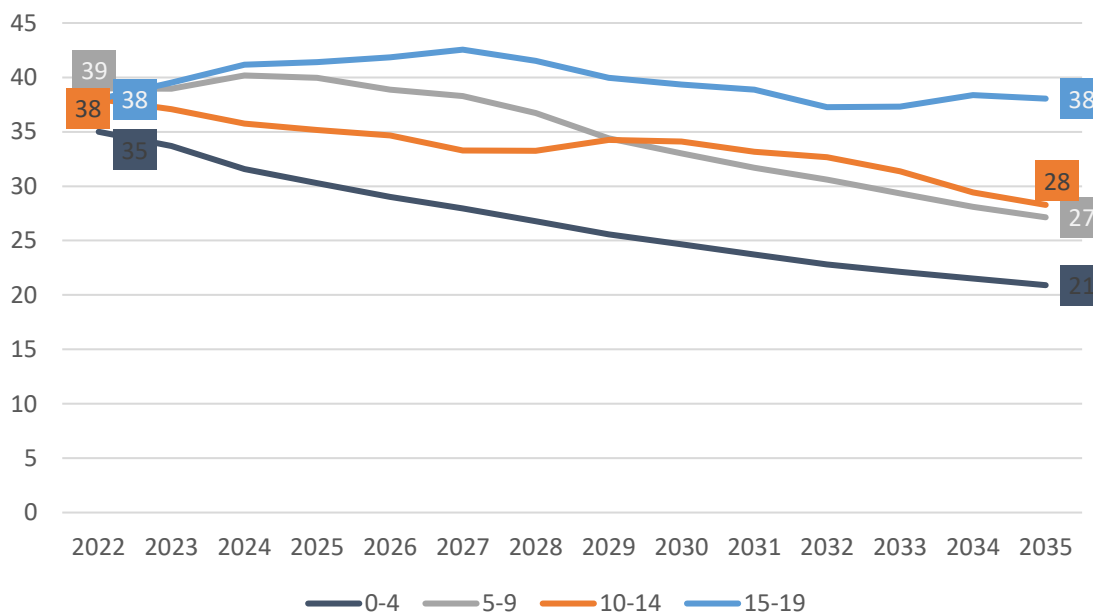
Analüüsi fookust arvestades vaatame veidi täpsemalt rahvastikumuutust vanusegruppide kaupa kuni 19-aastaste seas (Joonis 1). Vanusegrupp 15-19 püsib arvutuslikult kuni aastani 2035 võrdlemisi stabiilsena - see tähendab, et vanusegruppi lisandub iga-aastaselt ligikaudu sama arv lapsi. Märkimisväärselt väheneb seevastu laste arv ülejäänud vanusegruppides. Kõige enam, ligikaudu 400 lapse võrra, väheneb arvutuslikult 0-4 aastaste laste arv; ligi 300 lapse võrra väheneb laste arv vanusegruppides 5-9 ja 10-14. Selline dünaamika on kooskõlas Läänemaa madala sündimusega ja lähikümnendil viljakasse ikka sisenevate väiksemate põlvkondadega.

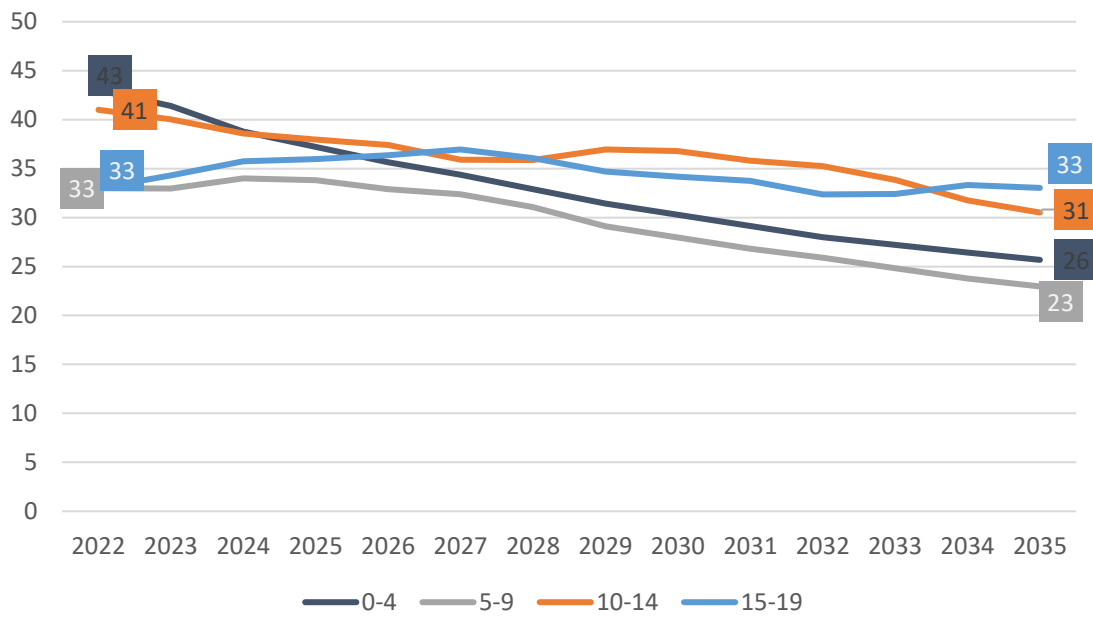
Joonis 1. Laste arvu prognoos Läänemaal vanusegruppide kaupa aastani 2035.

1.2.2 Rahvastikuprognosis Lääne-Nigula piirkondlike üksuste kaupa.

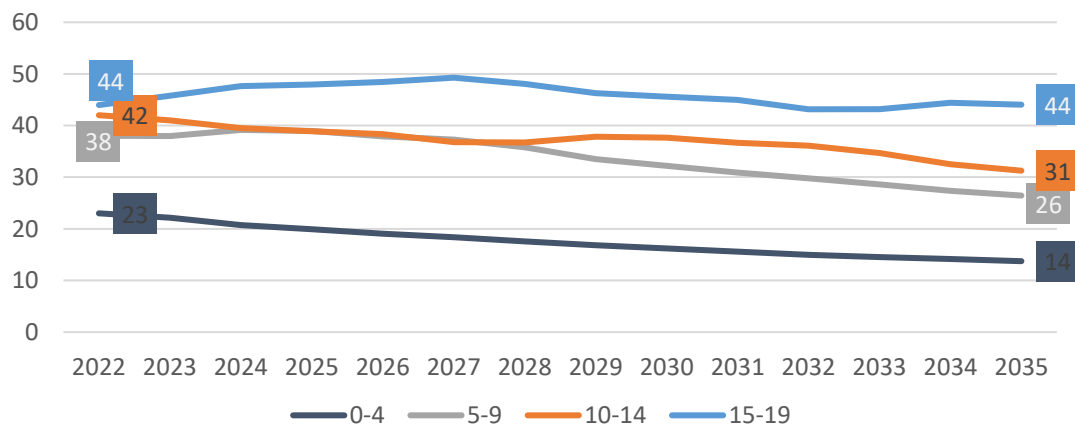
Rahvastikuprognosis Lääne-Nigula valla osavaldade kaupa on toodud järgnevalt (joonised 2-9).

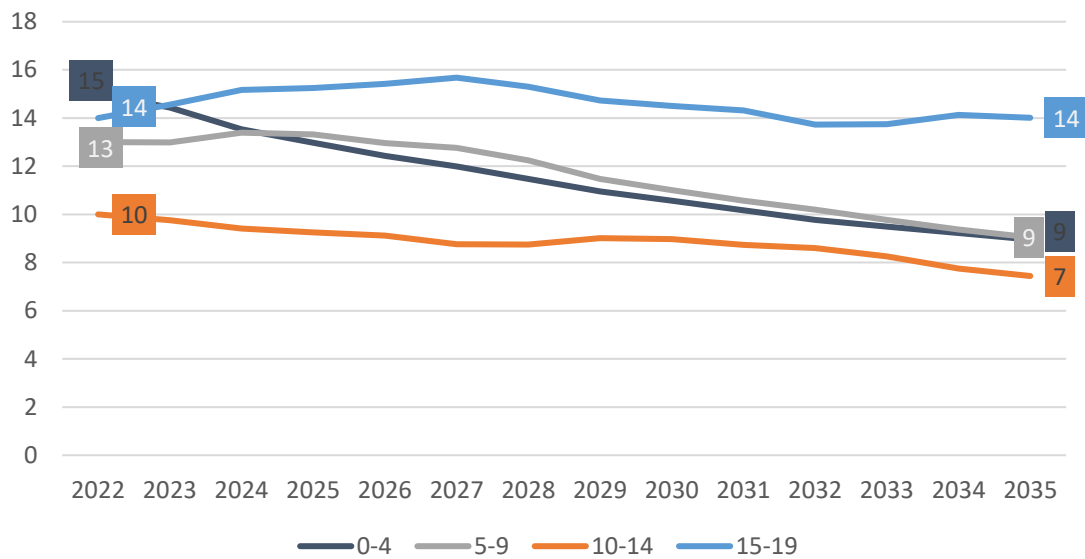
Joonis 2 Kullamaa osavalla laste arvu prognoos vanusegruppide kaupa aastani 2035.

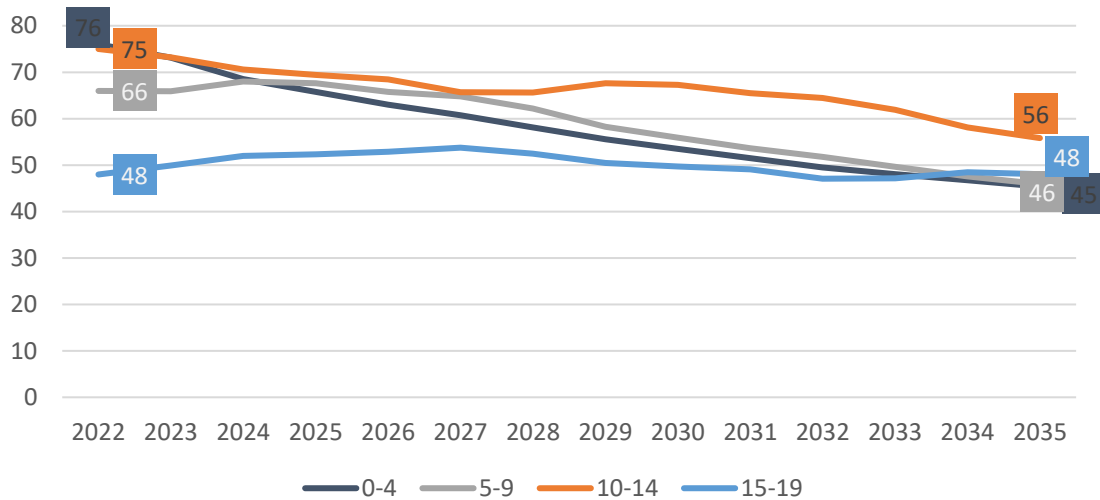
Joonis 3. Martna osavalla laste arvu prognoos vanusegruppide kaupa aastani 2035.

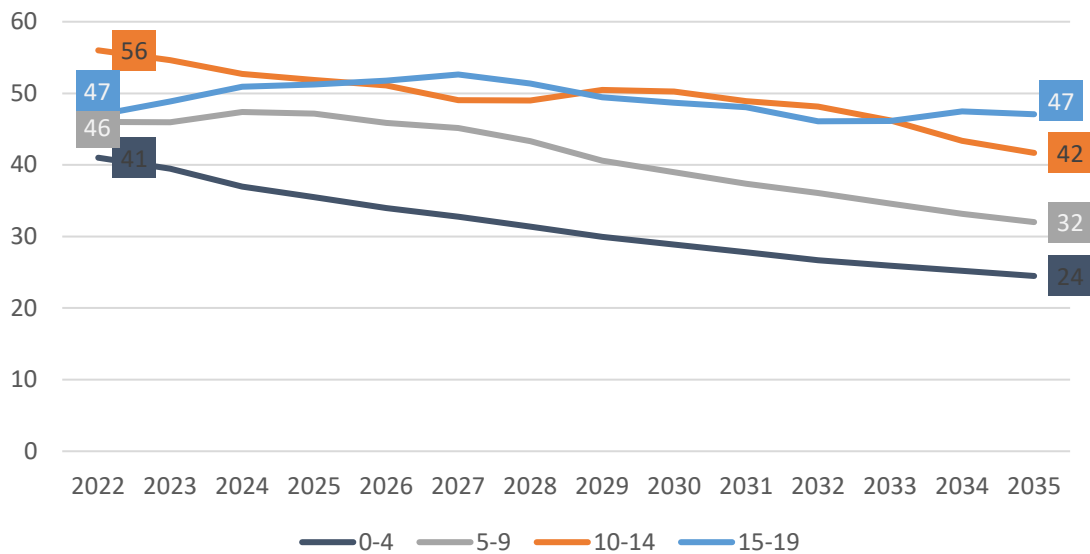
Joonis 4. Noarootsi osavalla laste arvu prognoos vanusegruppide kaupa aastani 2035.

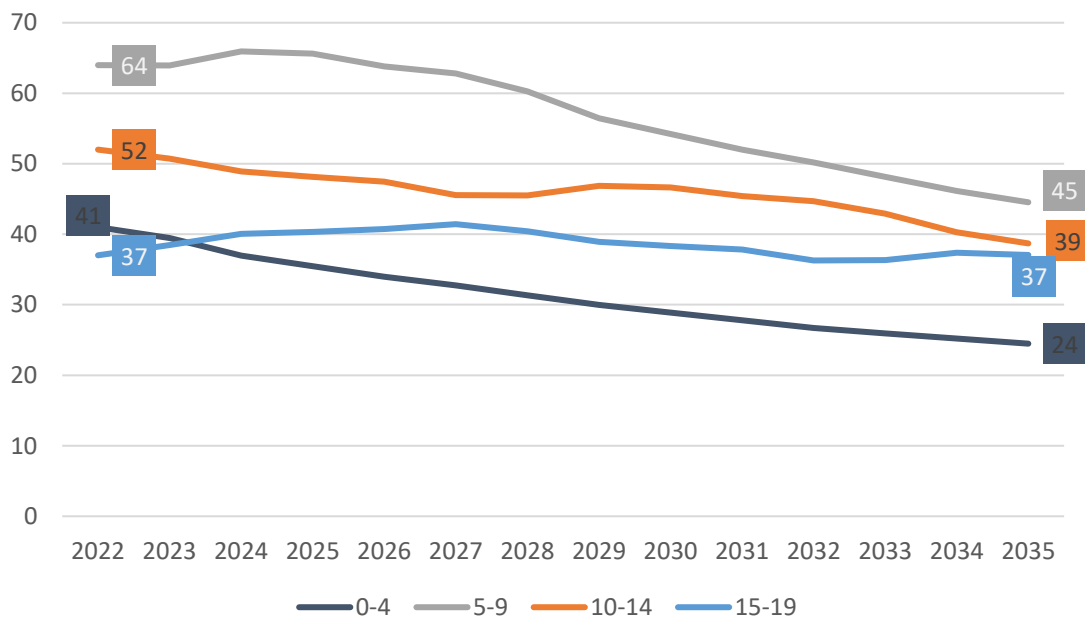
Joonis 5. Nõva osavalla laste arvu prognoos vanusegruppide kaupa aastani 2035.

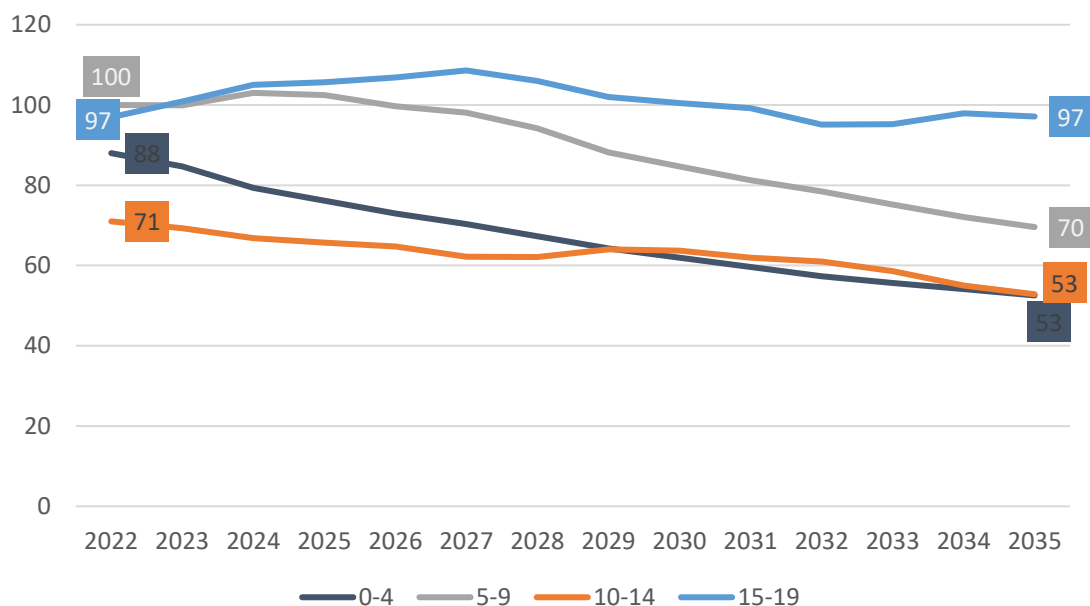
Joonis 6. Oru osavalla laste arvu prognoos vanusegruppide kaupa aastani 2035.

Joonis 7. Palivere osavalla laste arvu prognoos vanusegruppide kaupa aastani 2035.

Joonis 8. Risti osavalla laste arvu prognoos vanusegruppide kaupa aastani 2035.

Joonis 9. Taebla osavalla laste arvu prognoos vanusegruppide kaupa aastani 2035.

Kokkuvõtvalt saab toodud materjalide põhjal öelda põhikooliealiste (7-15-aastased) laste kohta, et eelduslikult, võrreldes 2022. aastaga:

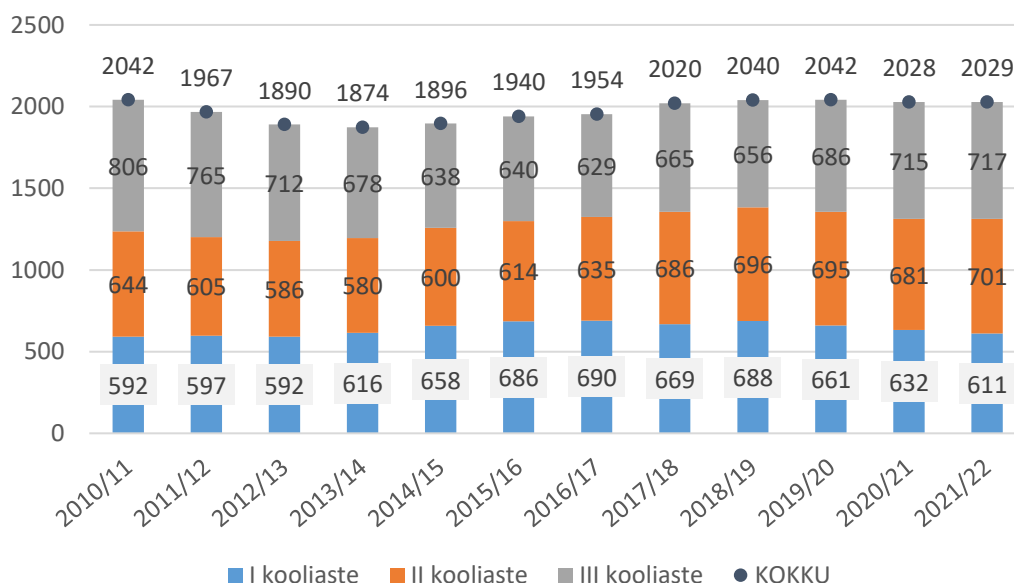
- **Kullamaa osavallas** on prognoosi järgi 2035. aastal 17 põhikooliealist last vähem.
- Võrreldes 2022. aastaga on **Martna osavallas** arvutuslikult 2035. aastal 16 põhikooliealist last vähem.
- **Noarootsi osavallas** on võrreldes 2022. aastaga prognoosi kohaselt 2035. aastal 18 põhikooliealist last vähem.
- Võrreldes 2022. aastaga on **Nõva osavallas** arvutuslikult 2035. aastal 5 põhikooliealist last vähem.
- **Oru osavallas** on 2035. aastal 31 põhikooliealist last vähem.
- Võrreldes 2022. aastaga on prognoosi kohaselt **Taebla osavallas** 2035. aastal 36 põhikooliealist last vähem.
- **Palivere osavallas** on 2035. aastal arvutuslikult põhikooliealist lapsi 22 võrra vähem.
- Prognoosi kohaselt on **Risti osavallas** 2035. aastal 25 põhikooliealist last vähem.

Läänemaa ülejäänud omavalitsuste lõikes - Haapsalu linnas (v.a endine Ridala vald) on 2035. aastal võrreldes 2022. aastaga 200 põhikooliealist last vähem, **Ridala valla** piirkonnas 103 ja **Vormsi vallas** - 5 põhikooliealist last vähem.

Seega on võrreldes 2022. aastaga prognoosi kohaselt **Läänemaa koolide 1.-9. klassides** 2035. aastal 478 last vähem, sealhulgas **Lääne-Nigula vallas** 170 last. Samas tuleb tähele panna, et tegelik laste arvu muutus piirkondade lõikes võib ilmselt erineda prognoositust. Sellegipoolest peab nii Läänemaal kui ka maakonna kohalikes omavalitsustes tervikuna arvestama õpilaste arvu langusega, mis seab ootused haridusvõrgu jätkusuutlikule planeerimisele.

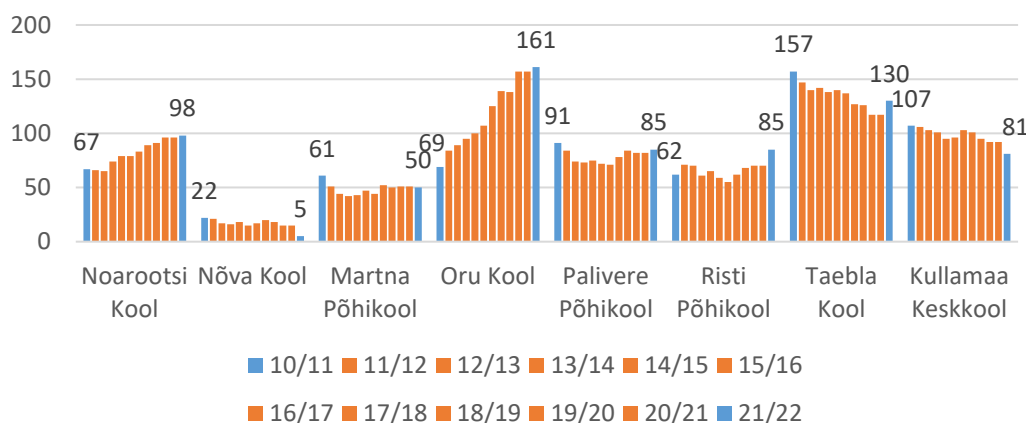
1.2.3 Õpilased Läänemaa koolides ja Lääne-Nigula vallas

Õpilaste arv on Läänemaa 1.-9. klassides viimaste aastate jooksul olnud üpris stabiilne (Joonis 10). 2021/22 õppeaastal oli I-III kooliastmes kokku 2 029 õpilast, mida on enam kui 150 õpilase võrra rohkem kui 2013/14 õppeaastal.

Joonis 10. Õpilaste arv Läänemaa koolides I, II ja III kooliastmes. Joonisel on näidatud õpilaste arvu kõigis õppevormides (allikas: EHIS).

Lääne-Nigula vallas on õpilaste arv kasvanud nii Noarootsi Koolis, Oru Koolis kui ka Risti Koolis (Joonis 11). Nõva Koolis, Martna Põhikoolis, Palivere Põhikoolis, Taebla Koolis ja Kullamaa Keskkoolis on õpilaste arv vaadeldava perioodi jooksul püsinud või vähenenud. Viimastel aastatel on õpilaste arv kasvanud enim Oru Koolis, mida Lääne-Nigula valla esindajad põhjendasid eelkõige kooli kõrge taseme ja sellest tuleneva sooviga just Oru Koolis haridust omandada. Kõige vähem õpilasi (5) õppis 2021/22 õppeaastal Nõva Koolis. Kooli madal õpilaste arv tuleneb selle asukohast - Nõva Kool asub võrdlemisi eraldatud piirkonnas, kus on ka kohati raskesti läbitavad teed. Samuti on mitmed piirkonnas elavad pered erinevatel põhjustel otsustanud oma lapsed teistesse koolidesse panna - näiteks liiguvad lapsed Harjumaal asuvasse Risti Kooli, mis asub mõnevõrra lähemal kui Lääne-Nigula valla koolid.

Joonis 11. Õpilaste arv Lääne-Nigula valla koolides (1.-9. Klass). Joonisel on näidatud õpilaste arvu kõigis õppevormides (allikas: EHIS).

Tabel 1 kujutab keskmist õpilaste arvu klassis nii I kui ka II kooliastmes. Kõige suurem klassikomplekti täituvus Oru Koolis (19,0). Viimastel aastatel on Oru Kooli keskmine õpilaste

arv klassis jõudsalt kasvanud. Ülejäänud valla koolid jäävad klassikomplekti täituvuselt alla Eesti keskmisele. Väga väikesed (klassis keskmiselt alla 10 õpilase) klassikomplektid on Lääne-Nigula valla koolidest Kullamaa Keskkoolis, Noarootsi Koolis, Martna Põhikoolis ning Nõva Koolis.

Tabel 1. Klassikomplektide täituvus I ja II kooliastmes⁵ (allikas: EHIS).

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Oru Kool	13,2	15,0	15,0	16,5	18,3	19,0
Eesti keskmine	19,0	19,0	18,9	18,7	18,6	18,5
Taebla Kool	16,5	14,0	14,5	12,3	10,5	12,3
Risti Põhikool	12,3	6,7	8,3	9,7	9,0	11,5
Palivere Põhikool	9,6	8,7	9,3	10,2	9,8	10,0
Kullamaa Keskkool	10,8	10,5	9,7	9,8	9,5	8,3
Noarootsi Kool	12,0	11,8	9,0	17,3	8,2	8,3
Martna Põhikool	9,3	12,7	18,0	18,0	12,0	5,3
Nõva Kool	3,0	3,7	4,5	4,5	4,5	2,5

III kooliastmes on klassikomplektide täituvus tõusnud viimastel aastatel suuremas osas valla koolides.

Tabel 2). Sellegipoolest jäävad kõik koolid klassikomplekti täituvuselt alla Eesti keskmisele (19,1). Kõige väiksema õpilaste arvuga klassid on Palivere Põhikoolis (8,3), (6,5), Martna Põhikoolis (6,0) ning Risti Põhikoolis (5,3).

Tabel 2. Klassikomplekti täituvus III kooliastmes ehk keskmine õpilaste arv klassis kooliastmes, arvestatakse üksnes tavaklasse (allikas: EHIS).

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Eesti keskmine	18,4	18,6	18,5	18,4	18,7	19,1
Taebla Kool	12,7	14,3	13,0	16,0	18,0	18,7
Noarootsi Kool	11,7	14,0	15,3	14,3	15,7	16,0
Oru Kool	14,7	15,3	15,7	16,3	15,3	15,3
Kullamaa Keskkool	12,7	12,7	12,3	13,7	11,7	10,3
Palivere Põhikool	7,7	8,7	9,3	7,0	7,7	8,3
Martna Põhikool	5,3	4,7	4,7	6,5	5,0	6,0
Risti Põhikool	9,0	7,3	6,0	5,7	5,3	5,3
Nõva Kool ⁶	7,0	4,5	4,5	3,5	6,0	

Tabel 3 kujutab tavaklasside ja õpilaste arvu vallas ning minimaalset klassikomplektide arvu eeldusel, et klassi täitumuse ülemine piirnorm on 24 õpilast⁷. Vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele (§ 26 lg 2) võib kooli pidaja kehtestada piirnormist (24) väiksema klassi täitumuse ülemise piiri. Lääne-Nigula valla tegelik klassikomplektide arv ületab aga tunduvalt arvestusliku klassikomplektide arvu, mis viitab juba eelpool välja toodud madalale klassikomplekti täituvusele. Eriti teravalt torkab tegelike ja arvestuslike klassikomplektide

arvude vahe silma III kooliastmes, kus oli 2021/22 aastal 22 klassikomplekti arvestusliku 9 asemel.

Tabel 3. Tegelik ja arvestuslik klassikomplektide arv kooliastmete kaupa 2021/22 õppeaasta andmetel.

		TEGELIK KLASSIKOMPLEKTIDE ARV	ÕPILASTE ARV	ARVESTUSLIK MINIMAALNE KLASSIKOMPLEKTIDE ARV
Lääne- Nigula vald	I kooliaste	20	241	10
	II kooliaste	19	227	9
	III kooliaste	22	227	9

Üks olulisi õppe kvaliteeti kirjeldav näitaja on nende laste hulk, kes pärast põhikooli lõpetamist õpinguid jätkavad (Tabel 4).

Tabel 4. Edasiõppijate osakaal (%) põhikooli lõpetajate üldarvust (ALLIKAS: EHIS)⁸.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kullamaa Keskkool	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Palivere Põhikool	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Risti Põhikool	100,0	80,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Eesti keskmine	96,5	96,7	96,5	96,5	96,6	96,4	95,2
Taebla Kool	91,7	100,0	100,0	77,8	88,2	91,7	94,4
Noarootsi Kool	100,0	92,9	100,0	100,0	100,0	100,0	93,8
Oru Kool	100,0	92,3	100,0	100,0	100,0	100,0	93,3
Martna Põhikool	100,0	100,0	100,0	100,0	75,0	100,0	83,3
Nõva Kool				66,7	100,0	75,0	

Lääne-Nigula vallas on mitmeid koole (Kullamaa Keskkool, Palivere Põhikool, Risti Põhikool), mille lõpetajad suunduvad aasta aastas peaaegu 100-protsendiliselt edasi õppima. Taebla Kool paistab silma sellega, et pärast edasiõppijate osakaalu langust 2019. aastal suundub järjest enam õpilasi oma õpiteed jätkama. Kõige väiksema osakaaluga edasiõppijatega on Martna Põhikool (83,3%).

1.2.4 Haridusliku toe pakkumine Lääne-Nigula vallas

Nagu kõik Läänemaa munitsipaalkoolid, nii ka Lääne-Nigula valla koolid pakuvad hariduslikku tuge seda vajavatele õpilastele. Tabel 55 näitab hariduslike erivajadustega (HEV) õpilaste arvu 1-9. klassides Lääne-Nigula vallas. Võrreldes mõne aasta taguse ajaga on tuge, eelkõige üldtuge, vajavate laste arv kasvanud.

Tabel 5. Eri-, tõhustatud ja üldtuge vajavate õpilaste arv läänemaa omavalitsuste koolide 1.-9. klassides

	ERITUGI	OSAKAAL ÕPILASTE ARVUST %	TÕHUSTATUD TUGI	OSAKAAL ÕPILASTE ARVUST %	ÜLDTUGI	OSAKAAL ÕPILASTE ARVUST %	ÕPILASTE ARV KOOLIDES
--	---------	------------------------------------	--------------------	------------------------------------	---------	------------------------------------	-----------------------------

Lääne-Nigula	19/20	9	1,3	17	2,5	123	17,9	688
	20/21	4	0,6	20	2,9	166	24,4	680
	21/22	4	0,6	20	2,9	159	22,9	695
	22/23	6	0,8	23	3,1	157	21,4	732

Lääne-Nigula vallas on loodud **hariduse tugiteenuste keskus**. Tänu tugiteenuste keskusele on omavalitsuses hästi korraldatud haridusliku toe süsteem. Keskus koondab ühtse juhtimise alla spetsialistid, kes saavad teha koostööd ning üksteiselt õppida. Samaaegselt on süsteem paindlik - kuna tugiteenuste vajadus võib aastate lõikes kooliti erineda, saab keskus suunata ressursi just sinna, kus seda kõige rohkem tarvis on.

Valla tugiteenuste keskuses on 14 ametikohta (puudu on 1,8 ametikohta). Keskus on end õigustanud, pakkudes paindlikku süsteemi haridusliku toe võimaldamiseks. Võib esile tõsta tugispetsialistide võrgustikutööd.

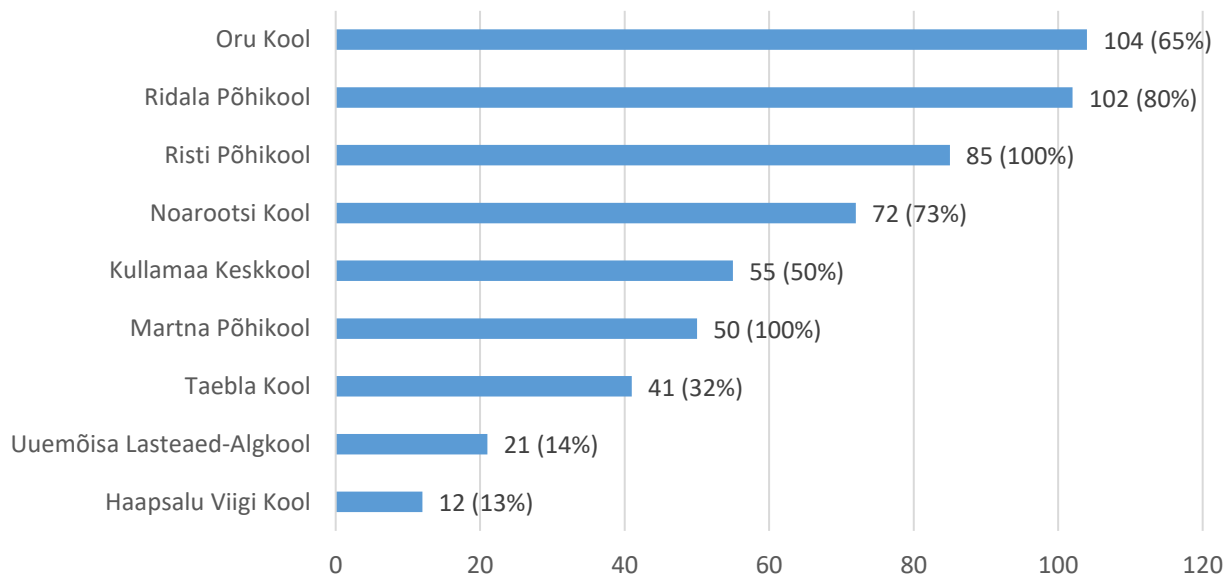
1.2.5 Õpilaste liikumine Läänemaal

Tabel 6 kujutab **õpirännet Läänemaa kohalikes omavalitsuses**. Enim teiste omavalitsuste lapsi (sh nii Läänemaa kui ka teiste maakondade omavalitsuste) käib Lääne-Nigula koolides. Suurima õpirändega koolid on Kullamaa Keskkool, Noarootsi Kool ja Oru Kool. Kullamaa Keskkool asub Läänemaa ja Raplamaa piiril, mistõttu käib seal ka lapsi väljapoolt oma maakonda. Ka Noarootsi Koolis on lapsi, kelle elukoht ei ole Läänemaal, vaid mõnes teises maakonnas, need lapsed kasutavad Noarootsis õpilaskodu teenust. Oru Koolis seevastu käib märkimisväärne hulk lapsi just teistest Läänemaa omavalitsustest. Samaaegselt on Lääne-Nigulas üle 70 lapse, kelle koolikoht ei asu ei koduvallas ega -maakonnas.

Tabel 6. Õpiränne Läänemaa omavalitsustes 2021/21 õppeaastal 1.-9. klassides.

	TEISTEST LÄÄNEMAA VALDADEST PÄRIT ÕPILASTE ARV KOOLIDES	TEISTEST MAAKONDADEST PÄRIT ÕPILASTE ARV KOOLIDES	ÕPILASTE ARV, KES KÄIVAD KOO LIS TEISTES LÄÄNEMAA OMAVALITSUSTES	ÕPILASTE ARV, KES KÄIVAD KOO LIS TEISTES MAAKONDADES
Haapsalu linn	26	14	35	18
Lääne-Nigula vald	33	42	34	39
Vormsi vald	1	5	1	2

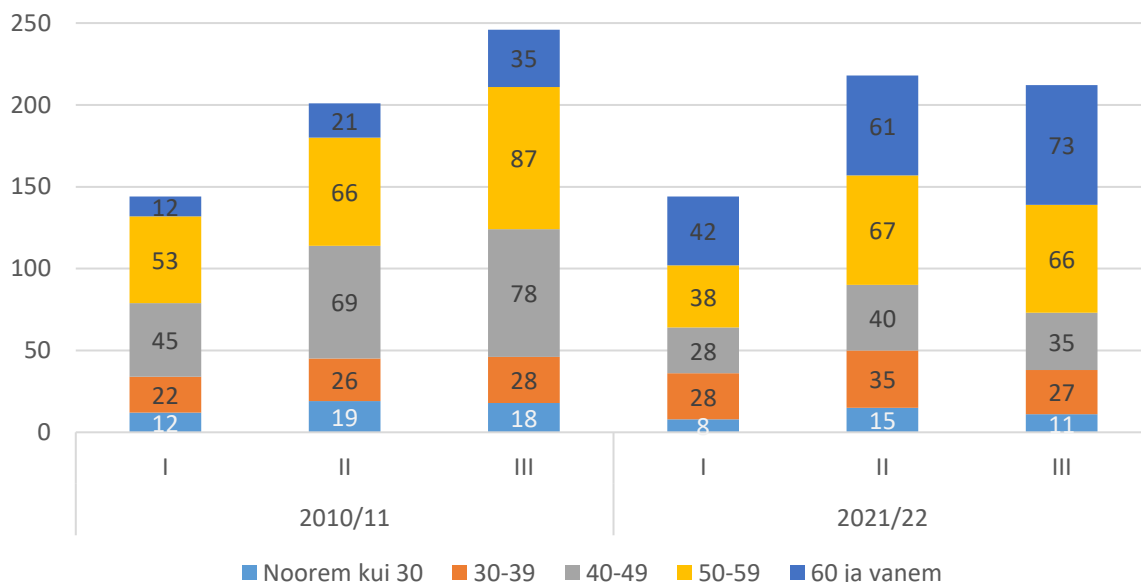
Õpirändega on seotud **koolitranspordi kasutamine**. Koolitransporti kasutab 542 õpilast üheksast Läänemaa koolist (Joonis 12). Joonisel on välja toodud ka koolitransporti kasutavate õpilaste osakaal vastava kooli õpilaste koguarvust. Pea kõikides Lääne-Nigula valla koolides (v.a Nõva Koolis) kasutatakse koolitransporti, kokku kasutab koolitransporti vallas 407 õpilast. Koolitranspordi kasutajate suur hulk vallas on muuhulgas seotud III kooliastmes käivate Haapsalu linnas elavate lastega - kuna Haapsalu linna neljast koolist kaks on algkoolid, ja sealsed põhikoolid on juba maksimaalse täituvusega, siis astuvad paljud lapsed just Lääne-Nigula valla koolidesse, mille III kooliastmes kohtadest puudu ei ole. Lääne-Nigula vallas koolitranspordi korraldamise eest vastutavad nii koolid (st koolil on oma bussid) kui ka omavalitsus (st vald hangib teenust keskselt). Kuna koolitransport on KOV-ile märkimisväärne kulu, siis on Lääne-Nigula vallal plaanis luua valla bussipark ning hallata transporditeenust keskselt.

Joonis 12. Koolitranspordi kasutavate õpilaste arv ja osakaal õpilaste koguarvust Läänemaa koolides 2021/22 õppeaastal.

1.2.6 Õpetajad Läänemaa ja Lääne-Nigula valla koolides

Hariduse kvaliteedi hoidmiseks ja kasvatamiseks on oluline kvalifitseeritud õpetajate olemasolu ning pidev järelkasv. Joonis 13 näitab, et Läänemaa õpetajaskond on vananev: 2021/22 õppeaastal oli suurem osa õpetajatest üle 50-aastased. Järelkasvu ehk nooremate kui 30-aastaste õpetajate osakaal on väga väike - näiteks III kooliastmes kõigest 11 õpetajat (2021/22 õa). See number on märgatavalt väiksem võrreldes 2010/11 õppeaastaga (18 õpetajat), mis näitab taaskord noorte õpetajate väikest pealekasvu.

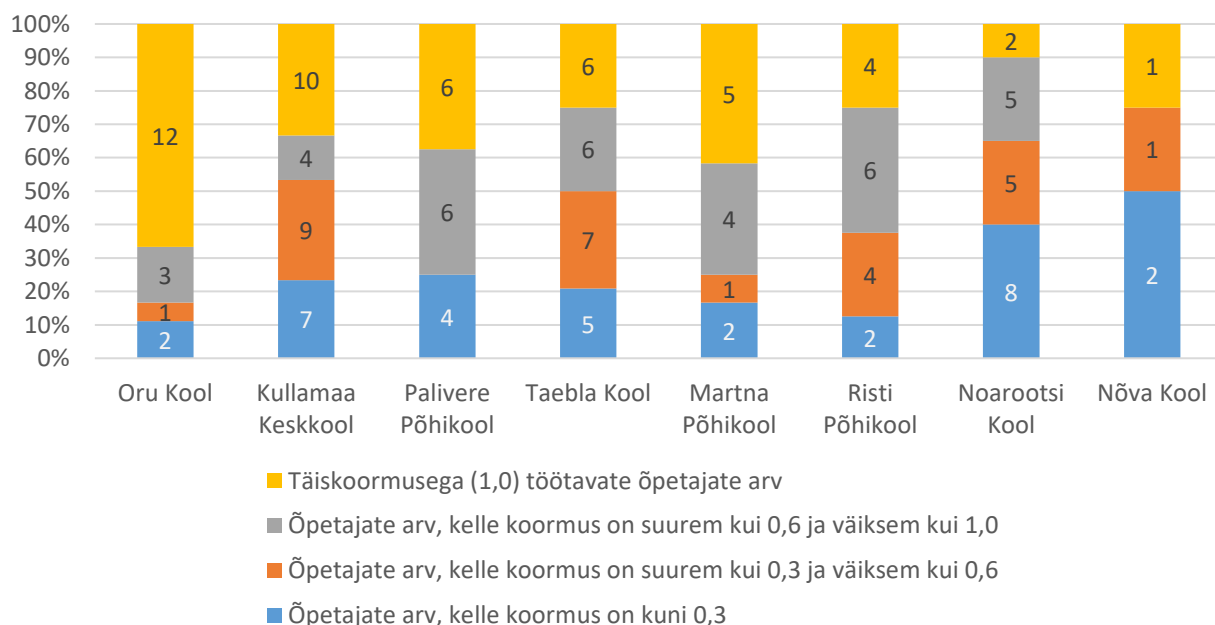

Joonis 13. Läänemaa koolide I-III kooliastme õpetajate⁹ vanusjaotus 2010/11 ja 2021/22 õppeaastal (allikas: EHIS).

⁹ Kooliastmeti on õpetajate arv kokku suurem kui õpetajate koguarv vastaval õppeaastal, sest kui õpetaja töötab rohkem kui ühes koolis ja/või õpetab rohkem kui ühes kooliastmes, kajastuvad tema andmed mitmekordselt.

Läänemaa omavalitsused on proovinud erinevaid viise, kuidas õpetajaid piirkonda meelitada. Lääne-Nigula vald pakub näiteks stipendiumi¹⁰, mida võivad teiste seas taotleda valda tööle asuvad õpetajad. Õpetajate järelkasvu teema on tihedalt seotud elamisvõimalustega piirkonnas - kinnisvaraarendust Haapsalu linnast kaugemal asuvates piirkondades ei toimu, samuti on keeruline saada eluaseme rajamiseks laenu. Õpetajatele elamispinna pakkumiseks puuduvad KOV-il selleks rahalised vahendid.

Lääne-Nigula valla õpetajate arvu ja koormust näitab Joonis . Jooniselt nähtub, et enim täiskoormusega õpetajaid (12) töötab Oru Koolis. Kõikides teistes koolides on osakoormusega töötavaid õpetajaid rohkem kui täiskoormusega töötavaid õpetajaid - eelkõige on see seotud madala õpilaste arvuga koolides. Osakoormusega töötavate õpetajate suur osakaal on Lääne-Nigula valla esindajate sõnul tõsine murekoht. Täiskoormuse saamiseks peavad õpetajad liikuma mitme kooli vahelt, mis on hajaasustusega vallas aeganõudev ja rahaliselt kulukas. Valla esindajad sõnasid, et sõidukompensatsioon, mida ollakse täna võimelised õpetajatele maksma, ei kata enam isiklike sõiduvahendite kasutamise kulusid. Täitmata ametikohti on kahes koolis: Palivere Põhikoolis (1) ja Taebla Koolis (0,76).

Joonis 14. Õpetajate arv ja nende koormuste jaotus Lääne-Nigula valla koolides 2021/22 õppeaastal.

Õpetajate kvalifikatsioon

Tabel 7 kirjeldab kvalifikatsiooninõuetele¹¹ vastavate õpetajate osakaalu põhikoolis (%)koolide kaupa. Enim kvalifitseeritud õpetajaid on Martna Põhikoolis (90,6%). Väiksemates koolides, näiteks Nõva on kvalifitseeritud õpetajate osakaal 50%.

¹⁰ Lääne-Nigula valla õpetaja ja tugispetsialisti stipendiumi statuut, <https://www.riigiteataja.ee/akt/422062022035>

¹¹ Õpetajate kvalifikatsiooninõuded on sätestatud haridus- ja teadusministri määrmuses „Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded“, <https://www.riigiteataja.ee/akt/130082013005?leiaKehtiv>

Tabel 7. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal põhikoolis (%) (Allikas: EHIS).

		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lääne-Nigula vald	Martna Põhikool	63,6	63,6	63,6	63,6	81,8	90,9
	Taebla Kool	91,3	90,5	86,4	82,6	68,0	83,3
	Risti Põhikool	85,7	92,9	100,0	94,1	93,8	81,3
	Oru Kool	94,7	85,0	95,0	95,0	85,0	80,0
	Palivere Põhikool	92,3	92,3	93,3	85,7	86,7	80,0
	Kullamaa Keskkool	86,4	86,4	84,0	84,0	81,8	73,9
	Noarootsi Kool	65,0	77,8	66,7	63,2	68,2	70,0
	Nõva Kool	70,0	83,3	90,9	81,8	25,0	50,0
Eesti keskmine		89,3	88,3	86,5	85,2	83,5	82,5

1.2.7 Rahvastikuarengud ja nende mõju haridusteenuse vajadusele

Lääne-Nigula valla koolivõrgu suurim väljakutse seisneb selles, kuidas tagada hariduse kättesaadavus ja kvaliteet **muutuvas rahvastikuolukorras**, kus:

- elanikkonna (sh laste) arv väheneb;
- elanikkond vananeb ja
- maakond on hajusalt asustatud.

Vastavalt Statistikaameti andmetele tuginevale prognoosile **väheneb 2035. aastaks Lääne-Nigula vallas kooliealiste laste arv ning 1.-9. klassides käib 170 last vähem kui 2022. aastal**. Tegelik laste arvu muutus võib piirkonniti erineda, sest ka senised rahvastikuarengud on näidanud, et vallas on nii kasvava kui ka kahaneva elanike arvuga piirkondi. Võimalik on ka olukord, kus mõnes piirkonnas toimub rahvastiku (sh koolilaste arvu) vähenemine kiiremini, teises aeglasemalt. Võttes siiski arvesse madalat sündimust nii vallas, Läänemaal kui ka Eestis tervikuna, ning fakti, et viljakasse ikka jõuavad väiksemad vanusegrupid, siis on vähetõenäoline, et mõnes valla piirkonnas kasvaks laste arv märkimisväärselt.

Tabel 8 näitab, milline on põhikoolilaste arvu eelduslik vähenemine kooliastmete kaupa Lääne-Nigula vallas. **Suurim õpilaste arvu vähenemine toimub kõikides kooliastmetes.**

Tabel 8. Prognoositav õpilaste arv kooliastmete kaupa ja arvestuslik klassikomplektide arv Lääne-Nigula vallas 2035. aastal¹².

	ÕPILASTE ARV 2022. AASTAL	PROGNOOSITAV ÕPILASTE ARV 2035. AASTAL	MUUTUS (%)	TEGELIK KLASSI-KOMPLEKTID E ARV 2022. AASTAL	ARVESTUSLIK MINIMAALNE KLASSI-KOMPLEKTID E ARV 2035. AASTAL

¹² Tabelis on arvutuste aluseks klassikomplektide koguarv, st nii tava- kui ka väikeklassid. Arvestusliku minimaalse klassikomplektide arvu aluseks on 24 õpilase piirnorm.

Lääne-Nigula vald	I kooliaste	227	155	-31,7	20	6
	II kooliaste	227	167	-26,4	19	7
	III kooliaste	241	203	-15,8	22	8

Tabelis 8 on toodud ka 2022. aasta tegelik klassikomplektide arv ja prognoositav klassikomplektide arv 2035. aastal - veidi üle 10 aasta pärast peaks arvutuslikult olema vallas **66% vähem klassikomplekte**. See prognoos peegeldab nii-öelda täielikult optimeeritud koolivõrku, kus laste arv (24 õpilast klassis) ja klassikomplektide arv on kooskõlas. Lääne-Nigula vallas ületab tegelik klassikomplektide arv juba täna märkimisväärselt arvestuslikku minimaalset klassikomplektide arvu (vt ka Tabel 33). See tähendab, et koolivõrk ei ole parimal viisil korraldatud. **Prognoosi järgi süveneb *status quo* säilimisel koolivõrgu ebaefektiivne korraldatus aastaks 2035 veelgi, ning ühes sellega majanduslikud, sotsiaalsed jm tagajärjed.**

Lääne-Nigula valla koolides väikeklasse ei ole. Seda kõnekam on 2035. aasta prognoos, mille järgi on Lääne-Nigula omavalitsuses tarvis ligi 66% võrra vähem klasse kui täna. Jätkates tänase klassikomplektide arvuga on tõenäoline, et vähenev õpilaste arv toob kaasa **klassikomplektide veelgi madalama täituvuse**. 2022. aastal on vallas mitmeid koole (Kullamaa Keskkool, Noarootsi Kool, Martna Põhikool, Nõva Kool), mille klassides õpib I ja II kooliastmes keskmiselt alla 10 õpilase. Liiga väikese õpilaste arvuga klassid võivad aga mõjuda negatiivselt laste arengule: suuremas klassis on suurem tõenäosus parema enesemääratluspädevuse kujunemiseks (st õpilastel tekib adekvaatsem arusaam oma tugevustest ja arendamist vajavatest külgedest) ning II–III kooliastmes, kus muutuvad olulisemaks suhted eakaaslastega ja sotsiaalsete oskuste areng, on eriti oluline, et õpilastel oleks võimalus leida ühiste huvide ja väärtustega eakaaslasti¹³.

Eelpool toodule tuginedes saab öelda, et laste arvu vähenemine tähendab laias laastus ka **koolikohtade nõudluse vähenemist**. See avaldab mõju eelkõige nendele valla koolidele, kus on juba täna väike õpilaste arv. Siin asub täna kaheksa kooli, millest viie kooli õpilaste arv on võrreldes 2010. aastaga langenud. Alla saja õpilase õppis 2021/22 õppeaastal 1.–9. klassides Noarootsi Koolis (98), Risti Põhikoolis (85), Palivere Põhikoolis (85), Kullamaa Keskkoolis (81), Martna Põhikoolis (50) ning Nõva Koolis (5). Väiksem õpilaste arv tähendab omakorda, et **koolivõrku korrastamata suureneb omavalitsuse kulu ühe õpilase kohta**. Juba täna on see Lääne-Nigula vallas üpris suur (ligi 7 000 eurot, võrdluseks Haapsalu linnas keskmiselt 4 500 eurot). 2035. aastaks võib kulu ühe õpilase kohta Lääne-Nigula vallas läheneda juba 10 000 eurole, võttes ka arvesse seda, et õppeasutuste eelarved suurenevad aasta-aastalt. Selle summa juurde tuleb arvestada ka muud haridusega seotud kulud, näiteks koolitranspordi kasutamine, mida vajavad täna üheksa Läänemaa kooli õpilased.

Väikesed klassid võivad tähendada ka seda, et **üha enamatele õpetajatele (eelkõige aineõpetajatele) ei suudeta pakkuda täiskoormust**. Osakoormusega töötamine ei ole atraktiivne kvalifitseeritud õpetajaskonnale, mis võib omakorda tähendada **piisava kvalifikatsioonita õpetajate arvu kasvu väikekoolides**. Õpetajate koormuste jaotus on juba täna probleemne eelkõige Lääne-Nigula vallas (st enamik õpetajaid töötab osakoormusega), ning rahvastiku arengut silmas pidades võib see probleem aastatega aina süveneda. Osakoormusega töötavate õpetajate suur osakaal võib tähendada seda, et kvalifitseeritud

¹³ Juhendmaterjalid “Õppimine ja õpetamine I ja II kooliastmes” (<https://www.hm.ee/sites/default/files/edukoraamatkaanega.pdf>) ning “Õppimine ja õpetamine III kooliastmes” (https://www.hm.ee/sites/default/files/oppimine_ja_opetamine_3_kooliastmes.pdf)

tööjõud on rakendatud ebaefektiivselt - õpetajate aeg ja ressurss kulub koolide vahelisele liikumisele (nii füüsiliselt kui ka vaimselt), põhjustades ebavajalikku lisakoormust ning stressi.

Lisaks osakoormusega töötavate õpetajate suurele osakaalule on Läänemaal juba täna probleemiks õpetajaskonna vananemine ja noorte õpetajate väike järelkasv, mis võib tulevikus tuua kaasa õpetajate puuduse. Õpetajate puudus avaldab otsest mõju hariduse kvaliteedile. 2021/22 õppeaastal oli suurem osa valla õpetajatest üle 50-aastased ning alla 30-aastaste õpetajate osakaal on kõikides kooliastmetes 5-7%. Lisaks järelkasvule on teravaks murekohaks õpetajate palk, mis on Läänemaal Eesti madalaim. Kuna probleemid puudutavad kõiki Läänemaa omavalitsusi, tasub nende lahendamisele läheneda terviklikult ja süsteemselt.

Vähenev laste arv avaldab mõju ka hariduse taristule, muutes paljude koolide ruumi- ja ressursikasutuse mitteoptimaalseks. Vallas töötavad juba täna mitmed õppehooned pooltühjana, näiteks Nõva Kooli puhul. Lisaks vajavad paljud õppehooned suuri investeeringuid (nt Martna Põhikool, Palivere Põhikool), et viia taristu kooskõlla nüüdisaegse õpikäsituse ja ruumikvaliteedi põhimõtetega (aja- ja asjakohasus, ligipääsetavus, kohandatavus, säästlikkus ja tõhusus, keskkonnasõbralikkus, ohutus, tervislikkus jm)¹⁴. Intervjuudest kohalike omavalitsustega selgus, et õppehoonete ülalpidamine või neisse investeerimine käib sageli üle jõu. Ka siin tuleb mängu elanikkonna vähenemine - kui kahaneb elanike arv, kahaneb ka maksutulu, mis omakorda avaldab mõju omavalitsuste võimekusele leida rahalisi vahendeid koolide renoveerimiseks ja/või ülal pidamiseks.

1.3 Õpilaste arv kooliastmete kaupa

Õpilaste kriitilise arvu määramisel seatakse järgmised põhimõtted:

1. Esimeses kahes kooliastmes (I kooliaste - 1.-3. klass, II kooliaste - 4.-6. klass) ning Kullamaa Keskkooli gümnaasiumiastme osas õpilaste kriitilist arvu ei määrata, I ja II kooliastet peetakse üleval võttes arvesse riiklikku väikekoolide rahastamismudelit. Kui kooli põhimääruses on määratud haridusasutusel üks või rohkem õpikohta, siis lähtuvalt kodulähedase hariduse tagamise põhimõttest, avab vald I ja II kooliastme ulatuses õpikoha alljärgneval tingimusel:
 - Kooli avatavast õpikoha piirkonnast käib koolis vastavas vanuseastmes koolikohustuslikke lapsi vähemalt 70 %, lähtuvalt riiklikust väikekoolide rahastamismudelist ja nende laste lapsevanemad on avaldanud soovi tuua lapsi avatavasse õpikohta ning vastav laste arv on järkeval kolmel aastal püsiv või kasvavas trendis.
2. III kooliastme (III kooliaste - 7.-9. klass) seatakse eesmärgiks, et 9. klass ei tohiks olla liitklass. Lähtudes liitklassi moodustamise põhimõtetest tähendaks see seda, et III kooliastmes peaks õppima vähemalt 17 õpilast.¹⁵

Kuna selline õpilaste arv eesmärgina on arvestades Lääne-Nigula valla eripära (võrgustikupõhine kohaliku omavalitsuse üksus) liiga kõrge, siis seatakse käesolevas arengukavas eesmärgiks, et 3. kooliastmes peaks õppima vähemalt 12 õpilast. III astme jätkamise otsuse langetamisel hinnatakse I ja II kooliastme õpilaste arvu.

¹⁴ Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035, https://www.hm.ee/sites/default/files/eesti_haridusvaldkonna_arengukava_2035_seisuga_2020.03.27.pdf

¹⁵ PGS § 26 lg 4 sätestab, et kui kahe või kolme klassi õpilaste arv on põhikoolis kokku 16 või alla selle, võib nendest õpilastest moodustada liitklassi.